

Studijní a vědecká
knihovna
v Hradci Králové

U NÁS

Knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje

Lidová knihovna Úlibice

Knihovny roku Královéhradeckého kraje 2024

Knihovna Kvasiny

Místní knihovna v Černilově

U NÁS

Knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje

Čtvrtletník

Náklad: 600 výtisků

Určeno knihovnám Královéhradeckého kraje

Vychází s finanční podporou
Královéhradeckého kraje

Šéfredaktor: Mgr. Petra Řoutilová

Redakční rada:

Mgr. Jana Benešová, Bc. Vladimíra Buchtová,
Miroslava Cvejnová, Ester Horáková,
Bc. Kateřina Hubertová, Mgr. Marta Lelková,
PhDr. Olga Pitašová, Bc. Eva Semrádová,
Mgr. Marta Pešková Staníková, Mgr. Eva Svobodová,
Markéta Tučková, Mgr. Vanda Vaníčková, PhD.

Korektury: PhDr. Božena Klabalová

Sazba, tisk: AD reklama, s. r. o., Trutnov

Vydává Studijní a vědecká knihovna
Hradecká 1250
500 03 Hradec Králové
tel. 494 946 200
e-mail: unas@svkhk.cz
https://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas.aspx

Inzerci přijímá redakce.
Za původnost a obsahovou správnost ručí autor.
Nevyžádané příspěvky se nevracejí.

Toto číslo vyšlo 19. 9. 2024.

MK ČR E 14191
ISSN 0862-9366 (Print)
ISSN 2571-4597 (Online)

Copyright 2022 SVK HK
Všechna práva vyhrazena. Žádná část nesmí
být reprodukována, uchovávána v rešeršním
systému nebo šířena jakýmkoliv způsobem
bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

KONTAKTY

**Studijní a vědecká knihovna,
Hradecká 1250, 500 03 Hradec Králové**

Telefonní ústředna: 494 946 200
Ředitelství: 205
Public relations: 203
Oddělení služeb knihovnám: 224
Meziknihovní služba: 219

OBSAH ČÍSLA

Na slovíčko	
Radostný podzim	3
Vize 28	
Propagace ve Strategii rozvoje knihoven KHK na léta 2024–2028	4
Advokacie ve Strategii rozvoje knihoven KHK na léta 2024–2028	5
Šumné knihovny	
Obecní knihovna Kosičky v novém a větším	6
Knihovna roku Královéhradeckého kraje 2024 má své vítěze	7
Místní knihovna v Černilově	8
Knihovna Kvasiny	9
Lidová knihovna Úlibice	11
Naše téma	
Umělá inteligence v knihovnách: aplikace, rizika a výzvy	13
AI ve vztahu ke knihovnám	17
Prostory a vybavení knihoven	
Knihovní zahrada	21
Exteriér knihovny v Ostopovicích: svažité zahrada pod skálou	21
Živá hudba v knihovní zahradě v předvečer letních prázdnin	23
Trocha odbornosti	
Přehled e-learningových kurzů pro knihovníky	24
Jak na to	
Koncepce a Strategie. Dokument pro ještě lepší knihovnu	28
Zaujalo nás	
Město Úpice vzdává hold celé rodině doktora Antonína Čapka	30
Přírodovědně-turistický kroužek v knihovně	31
Stalo se	
Podruhé v senátu	34
Ohlédnutí za Kreatfestem 2024 v Knihovně města Hradce Králové	36
Rok ve znamení loutkoherectví	39
Přísecká OKNa plná emocí	40
Závěr virtuální univerzity třetího věku „Dějiny odvíání“	42
Doporučujeme do vašich fondů	
Cestami života	44
Před pacientem se neschováš aneb Z čeho se může radovat zubář	45
Okénko	
Pozvánka do Pardubic aneb Tři a více v jednom	46
Tipy a náměty	
Rekordní Lovci perel v dobrušské knihovně	48
Pozvánka na XI. královéhradeckou knihovnickou konferenci	49
Knížní veletrh v Hradci Králové nabídne i setkání se Zdeňkem Svěrákem	50
Kdo je	
Knihovnické povolání jako plán B	52

Obálka:

Knihovny roku Královéhradeckého kraje 2024
Veřejné knihovny Královéhradeckého kraje v roce 2023 (e-kniha)

Foto nad Do čísla přispěli:

Vodění loutek v Klubu dětských knihoven

Zvláštní přílohy:

Veřejné knihovny Královéhradeckého kraje v roce 2023 (e-kniha)

Fotografie použité v tomto čísle jsou z archivů jednotlivých
knihoven nebo z jejich webových stránek.

Radostný podzim

Petra Řouřilová

Podzimní a zimní číslo zpravodaje bývá tak trochu slavnostní. Podzimní proto, že už známe výsledky soutěže Knihovna roku Královéhradeckého kraje, a ačkoli slavnostní vyhlášení a předávání darů proběhne až v říjnu, tedy k přečtení bude až v zimním čísle, už teď na podzim se ze tří oceněných knihoven můžeme radovat. A s kým že se to radujeme? S Místní knihovnou v Černilově, Knihovnou Kvasiny a Lidovou knihovnou Úlibice. Velká gratulace tedy putuje do okresů Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou a Jičín. Oceněné knihovny na vás čekají v rubrice **Šumné knihovny**. V této rubrice se nebudeme radovat „pouze“ ze soutěže, ale také z finančního příspěvku z dotačního Programu obnovy venkova Královéhradeckého kraje a jeho nově zřízeného titulu Modernizace prostorového vybavení knihoven, který získala například Obecní knihovna Kosičky na svoji povedenou rekonstrukci.

V podzimním čísle i nadále pokračujeme s tématem umělé inteligence. V rubrice **Naše téma** na vás čeká *Umělá inteligence v knihovnách: aplikace, rizika a výzvy* od PhDr. Jana Černého, Ph.D., a zamyšlení Ing. Jakuba Kosinky nejen nad fungováním AI v článku *AI ve vztahu ke knihovnám*.

Rubrika **Prostory a vybavení knihoven** se tentokrát zabývá knihovnými zahradami a hlavně tím, jak si umějí architekti poradit s opravdu těžkým terénem, jako tomu bylo u knihovny v Ostropovicích. Dočtete se, jak prostor vnímají, a hlavně jak si s ním poradili architekti a jak ho následně, ke své radosti, umí využít knihovník/uživatel.

Pro knihovníky, kteří nemají času nazbyt, ale rádi by se dál vzdělávali, máme v rubrice

Trocha odbornosti *Přehled e-learningových kurzů*. A rozhodně jich není málo. Stačí si jen vybrat a udělat si radost novým certifikátem.

Vzhledem k tomu, že nedávno byla vydána Strategie rozvoje knihoven Královéhradeckého kraje na léta 2024–2028, poprosili jsme kolegyně z Městské knihovny v Praze o jakýsi návod, jak se strategickým/koncepčním materiálem pracovat. Krásně nám ho připravily pro rubriku **Jak na to**.

Letní prázdniny jsou už za námi, ale proč si neudělat radost výletem i na podzim a nevyrazit do Pardubic? Konkrétně do nově vznikajícího kreativního místa s názvem Automatické mlýny vás zve bývalá šéfredaktorka našeho zpravodaje Božena Blažková. Pozvánku najdete v rubrice **Okénko**.

V době uzávěrky našeho „Unásku“ to byly zhruba 4 měsíce, co ředitelka Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové Eva Svobodová předala ředitelství své nástupkyni Daniele Ridlové. Jak se paní Svobodová dívá na své profesní začátky, jak se jí dařilo naplňovat vizi SVK HK nebo jak si poradila s fake news? Nejen to najdete v rozhovoru *Knihovnické povolání jako plán B* v rubrice **Kdo je**, který připravila Vanda Vaníčková.

A na závěr bychom vás rádi pozvali na *Královéhradeckou knihovnickou konferenci*, která se bude konat 19. listopadu ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové a jejím tématem budou Inovace v knihovnách. Bližší informace o programu naleznete v rubrice **Tipy a náměty**.

S redakcí zpravodaje se na vás těšíme jak při čtení zpravodaje, tak na Královéhradecké knihovnické konferenci. A hlavně vám až do příštího vydání přejeme hodně radosti!

Propagace ve Strategii rozvoje knihoven KHK na léta 2024–2028

Vladka Buchtová

Strategie rozvoje knihoven v minulých letech byly propagovány běžným způsobem, nicméně koncepce nebyvala, až na výjimky, explicitně zmíněna, tj. knihovníci o koncepci primárně věděli a řídili se jí, ale veřejnost a partneři často nikoli. Propagace jednotlivých akcí a činností probíhala a probíhá prostřednictvím webu knihoven, facebooku a instagramu, dále v tištěných médiích nebo rozesláním tiskových zpráv. Propagace a motivace směrem ke knihovnickům pokračuje vyhlásováním soutěží Knihovna roku Královéhradeckého kraje, Knihovnice/Knihovník Královéhradeckého kraje či pořádáním tradiční Krajské knihovnické konference, která se koná ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové. V rámci spolupráce s komisí soutěže Vesnice roku se připravují analýzy činnosti soutěžících knihoven a je nabízena metodická pomoc při přípravě soutěže.

Strategickými cíli na období 2024–2028 tedy nadále zůstává propagace služeb, formálního i neformálního vzdělávání pro veřejnost a zajištění vzdělávání pro profesionální i neprofesionální knihovníky v oblasti propagace vzhledem k jejich možnostem. Rovněž podpora a propagace udržitelných projektů v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti a komunitního života pokračuje. Nově bude třeba zaměřit se na podporu povědomí o moderních technologiích včetně umělé

inteligence, a to formou neformálního vzdělávání pro veřejnost. Zároveň je třeba připomínat i témata z minulých let, jako je neustále aktuální udržitelnost, mediální gramotnost, rozpoznávání falešných zpráv v digitální síti, a opakovaně zmiňovat regionální autory, výročí, vydavatele nebo zajímavé osobnosti.

Pro budoucnost je nezbytné přimět veřejnost, aby vnímala knihovníky jako školitele a poradce a knihovny jako bezpečná, bezbariérová, příjemná a inspirující místa města či obce s rozměrem celoživotního vzdělávání a relaxace.

Proto bude potřeba se v následujících letech koncepcí zaměřit na popularizaci nové strategie směrem k malým knihovnám a zřizovatelům tak, aby i v omezených podmínkách byly malé knihovny schopny koncepci naplňovat. Bude potřeba pokračovat ve vzdělávání knihovníků v malých knihovnách nejen v oblasti propagace, ale i na poli nových trendů, jako je např. umělá inteligence, digitální identita, digitální občanství apod. Nadále budou oceňovány úspěchy knihoven a knihovníků na celokrajské nebo oblastní úrovni. K propagaci a prezentaci knihoven bude využívána tradičně publikační činnost, výroční zprávy, metody marketingu a aktivní public relations včetně propagačních kampaní.

Kontakt na autorku: vladimira.buchtova@svkhk.cz

Advokacie knihoven v Strategii rozvoje knihoven KHK na léta 2024–2028

Edita Čudová

Advokacie knihoven reaguje na potřebu veřejných knihoven prosazovat své zájmy a obhajovat svoji existenci. Knihovny jsou stále více nuceny objasňovat svým zřizovatelům, že jejich role nespočívá pouze v půjčování knih. Je pro ně nezbytné upozorňovat na svůj potenciál v oblastech, jako je celoživotní vzdělávání, informační gramotnost, poskytování služeb e-governmentu a dalších. Významný potenciál knihoven spočívá v sounáležitosti s kulturními hodnotami obce. V současnosti navíc vzrostla potřeba obhajoby knihoven z důvodu ekonomické situace, kdy dochází k úsporným opatřením.

Cílem aktivity advokacie knihoven jako součásti Strategie rozvoje knihoven Královéhradeckého kraje je seznámit knihovny v našem kraji se základními principy advokacie knihoven a usnadnit jejich začlenění do praxe. K tomu skupina pro advokacii¹ předloží nástroje pro vysvětlování úlohy knihoven, ovlivňování rozhodování místních samospráv, regionálních institucí a orgánů a v neposlední řadě pro získání politické a finanční podpory pro proměnu knihoven na moderní informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra.

Důsledkem bude zvýšení prestiže knihoven, propagace služeb a vyčíslení hodnoty služeb.

Pro naplnění cíle se v následujících letech v Královéhradeckém kraji bude skupina zaměřovat na propagaci advokacie knihoven, aby její nástroje byly používány v praxi, a to zpřístupněním informací a zdrojů k tématu advokacie knihoven. Zvyšování informovanosti o advokacii knihoven bude uskutečňovat prostřednictvím časopisu U nás a dalších dostupných komunikačních kanálů. Připraví seznam zdrojů, kde budou informace využitelné pro advokacii knihoven, a bude nabízet vzdělávací akce a semináře s tematikou advokacie knihoven vedoucím knihoven.

Pozornost zaměří na dostupné nástroje pro advokacii knihoven, jako jsou statistické výstupy sledování výkonů knihoven pomocí celostátně doporučených indikátorů (standard veřejných knihovnických a informačních služeb, standard pro dobrý knihovní fond, benchmarking, výpočty návratnosti investic) na krajské i oblastní úrovni, a bude podporovat a propagovat zapojení knihoven do benchmarkingu.

Kontakt na autorku: edita.cudova@svkhk.cz

¹ Skupina zabývající se problematikou advokacie v knihovnách, která vznikla během tvorby nové Strategie rozvoje knihoven Královéhradeckého kraje pro léta 2024–2028.

Obecní knihovna Kosičky v novém a větším

Kateřina Hubertová

Obec Kosičky v okrese Hradec Králové má cca 350 obyvatel a najdete ji kousek od Chlumu nad Cidlinou. V obci není mateřská školka, ale je tu malotřídni základní škola 1. až 4. ročník, pošta, hospoda a obchod. Fungují zde velmi dobře místní spolky – TJ Spartak, místní hasiči, myslivecké sdružení Čírka a Český svaz chovatelů, které se podílejí i na společenském životě obce.

A taky je v Kosičkách knihovna. Obecní knihovna v Kosičkách má poměrně dlouhou historii. V kronice obce je poprvé zmíněna v roce 1888. V rámci regionálních funkcí se o kosičskou knihovnu stará pověřená Knihovna města Hradce Králové a Městská knihovna Chlumeck nad Cidlinou.

Obecní knihovna Kosičky se dlouhá léta nachází v přízemí obecního domu spolu s obecním úřadem a poštou. Mimo výměnu oken a výmalbu knihovna dosud nikdy neprošla většími úpravami či modernizací prostor. V lednu 2023 podala obec Kosičky žádost o finanční příspěvek v dotačním Programu obnovy venkova Královéhradeckého kraje do nově zřízeného titulu Modernizace prostorového vybavení knihoven. Cílem projektu byla

Kosičky před rekonstrukcí

rekonstrukce stávajícího prostoru knihovny, rozšíření o další místnost a pořízení nového nábytku. A to se i podařilo. Obec dotaci dostala a mohla začít velká knihovní vylepšovací akce. V neděli 2. června 2024 byla nová knihovna za velkého zájmu místních obyvatel konečně slavnostně otevřena. Než se tak ale stalo, musela proběhnout řada nezbytností. Byl osloven místní řemeslník – truhlář, aby podle grafického návrhu vyrobil nové regály a ostatní nábytek do knihovny. Nová míst-

Kosičky po rekonstrukci

nost pro knihovnu musela být vyklizena a stavebně upravena. Knihovní fond byl zveřejněn, aktualizován a přestěhován k provizornímu fungování knihovny do sálu obecního domu. V obou místnostech knihovny se mimo výmalbu změnila podlaha, elektrické vedení, topení, voda a osvětlení, stavebně se řešil schůdek mezi oběma místnostmi. Do nového nábytku se zpět přesunul knihovní fond a byly pořízeny doplňky tak, aby prostor byl pro čtenáře a návštěvníky připraven co možná nejvstřícněji a nejútulněji. Křesílka, stůl, kobereček, podsedáky a na okna květiny.

Plocha knihovny se přidáním druhé místnosti

prakticky zdvojnásobila a bude možné v ní již realizovat různé, i když stále ještě komorní knihovní akce pro kohokoliv. V novém prostoru vznikl moderní dětský a čtenářský koutek, vybavený částečně mobilním zařízením, které dovolí prostor dle potřeb flexibilně upravovat.

V den D, což pro Kosičky bylo první červnové nedělní odpoledne, vše proběhlo tak, jak se při podobných událostech sluší. Přes dveře knihovny byla umístěna stuha, kterou pan starosta po úvodním proslovu s paní knihovnicí slavnostně přestříhli. Při otevření bylo pro zvědavé návštěvníky připraveno občerstvení, které je teď možno připra-

vovat díky uzavíratelnému na míru dělanému „kuchyňskému boxu“ přímo v knihovně. Pro malé i velké návštěvníky byly připraveny křížovky a drobné luštění s knihovnickými tématy, za správné odpovědi se rozdávaly drobné odměny. Tohle první odpoledne si, zdá se, všichni užili. Přejeme knihovně, aby se v ní stále a rádi potkávali malí i velcí, aby v knihovně pobýli a pobavili se u toho. Je to prostor, kde snad bude stát za to chvíli se zdržet, vybrat si knížku nebo jen tak posedět.

Kontakt na autorku: hubertova@knihovnahk.cz

Knihovna roku 2024 Královéhradeckého kraje má své vítěze

Petra Routilová

Před prázdninami ukončila hodnotící komise soutěže Knihovna roku Královéhradeckého kraje své návštěvy v soutěžících knihovnách a vybrala tři vítěze. A já vím, že se to říká často, ale opravdu to nebylo jednoduché. Všechny knihovny byly něčím jedinečné. Všude nám bylo hezky a všude bychom nejraději zůstali. Ale soutěž je soutěž, a proto jsme tři knihovny, které přece jenom měly ještě něco navrch, vybrali. Knihovny jsme předložili Radě Královéhradeckého kraje, která cenu uděluje, a ta je následně schválila. Je mi ctí tady na stránkách zpravodaje pográtulovat Místní knihovně v Černilově za 1. místo, Knihovně

Kvasiny za 2. místo a Lidové knihovně Úlibice za 3. místo v soutěži. Blíže se s nimi můžete seznámit v jednotlivých medailoncích.

V příštím čísle budou následovat medailonky knihoven, které se sice v letošním roce v soutěži neumístily, ale i tak jim patří obrovské díky za jejich práci. Je to Městská knihovna Špindlerův Mlýn, Místní knihovna Chvalkovice a Obecní knihovna v Novém Hrádku.

Do celorepublikové soutěže Knihovna roku 2024 postupuje Místní knihovna v Černilově a my jí přejeme mnoho úspěchů.

Kontakt na autorku: petra.routilova@svkhk.cz

Místní knihovna v Černilově

Název knihovny: Místní knihovna v Černilově

Odkaz na webovou stránku:

<https://knihovna.cernilov.eu/>

Počet obyvatel obce: 2 423 obyvatel

Otevírací doba v týdnu: pondělí 13–18 h.,
středa 13–17 h., čtvrtek 13–18 h., pátek 8–12 h.

Knihovnice: Mgr. Bc. Jana Žárská

Pověřená knihovna: Knihovna města Hradce Králové

Umístění a vybavení knihovny – např. dostupnost v rámci obce, charakteristika a velikost prostor, bezbariérovost, doplňování fondů, technické vybavení

Místní knihovna Černilov byla založena v roce 1881, udržuje dlouhodobě bohatou čtenářskou tradici a v jejím vedení se vystřídal řada výborných knihovníků. Černilovská knihovna je univerzální veřejná profesionalizovaná knihovna, která se nachází ve středu obce v domě společně s obecním úřadem a poštou. Toto ideální umístění kazí pouze fakt, že je umístěna v prvním patře. Nevelká, ale útulná knihovna s dobře funkčně využitým prostorem půjčovny pro děti a dospělé je doplněna od roku 2023 novým čtenářským sálem na komornější akce. Na větší akce knihovna využívá nedaleký Kulturní a spolkový dům, který byl zrekonstruován pro komunitní a spolkové akce obce z bývalé školy. Knihovna je automatizovaná, momentálně využívá systém KOHA. Je vybavena promítací technikou – dataprojekto-rem a promítacím plátnem.

Služby knihovny – např. zaměření služeb, účast v celostátních projektech, spolupráce se školskými zařízeními a spolky

Černilovská knihovna je komunitní knihovnou s širokým zaměřením a nabídkou služeb pro všechny věkové kategorie uživatelů z řad čtenářů a místních obyvatel. Dlouhodobě aktivně spolupracuje se ZŠ, MŠ, spolky a dalšími organizacemi nejen v Černilově. Rozmanitost místních čtenářských zájmů vedla k tomu, že vybudovaný knižní fond a nabídka aktivit a služeb je pestrá a aktuální. Knihovna je bohatě zapojená do celostátních aktivit a kampaní. Namátkově jmenujme Čtenář roku, Bookstart – S knížkou do života, Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka, Týden knihoven či Lovci perel. Nesmíme zapomenout ani na charitativní aktivity typu Krabice od bot, Český den proti rakovině, Den válečných veteránů, semínkovna, swapy a jiné. Pořádá velikonoční jarmark a adventní trh, výstavy, různá tematická výtvarná vyrábění, hudebně-divadelně-literární festival Černilovský dvůr či promítání filmů z festivalu Jeden svět v rámci projektu Promítej i ty. Zároveň se věnuje udržitelnosti, prohlubování znalostí místní historie a regionálních osobností, mediálnímu vzdělávání

Bookstart v Černilově

a vzdělávání vůbec. O tom všem informuje bohatě na svých webových stránkách a sociálních sítích.

Příklad významné akce uskutečněné v letech 2023–2024

Na podzim 2023 se knihovna stala konzultačním střediskem virtuální univerzity 3. věku a první dva semestry úspěšně absolvovaly dvě skupiny posluchačů seniorského věku.

Čeho si na své knihovně nejvíc považujete, co se vám povedlo, co se nejvíce líbí návštěvníkům?

Podle nedávno zrealizovaného průzkumu spokojenosti uživatelů považují občané Černilova knihovnu ve své obci za důležité místo, kde se mohou potkávat různé generace. Jeden z respondentů to celkově zhodnotil takto: *„Díky místní knihovně v obci má občan-čtenář přístup k velkému množství knih či časopisů různých žánrů, aniž by musel jezdit do jiné obce či města. Knihovna také pořádá spoustu různých společenských akcí – přednášek, hudebních vystoupení pro všechny věkové kategorie. Kdyby tu nebyla, život v obci by to nesmírně ochudilo.“*

V současné době jsou nejúspěšnějšími projekty v knihovně bookstartová setkávání pro nejmenší, soutěž Lovci perel, které se aktuálně účastní 47 dětí, a virtuální univerzita třetího věku.

Návštěvníci rádi využívají služeb Plechové knihovnice – návratového boxu před budovou OÚ, nový čtenářský sál přinesl mnoho nových možností pro využití ke čtenářským lekcím, tvoření, vzdělávání i relaxaci. Veřejnost se v jarních měsících aktivně zapojuje do semínkovny coby swapové výměny sazenic a semínek. Oblíbená je také otevřená knihovnička na chodbě před knihovnou, kde je možné swapově vyměnit knihy.

Na otázku „Čeho si na své knihovně nejvíc považujete?“ odpověděl Ing. Petr Staša, starosta obce, takto:

„Na knihovně si nejvíc považuji osoby paní Žárské, která dokáže skvělým a nenuceným způsobem propojovat a zapojovat lidi v obci do všelijakých bohubilých aktivit – a nemusí to být vždycky „jenom“ o knížkách. Knihovna v Černilově se tak stává mimo jiné zdrojem kulturního vyžití, inspirací a příležitostí pro všechny, kteří nejsou vůči kultuře v obci lhostejní. Jako jednu z konkrétních akcí bych jmenoval návštěvy třídy předškoláků z mateřské školy a prvních tříd základní školy v knihovně, ukončené „pasováním“ na čtenáře. Krásná aktivita, která děti poutavým způsobem přivádí ke knížkám a vyšlapává cestu do místní knihovny. Počet aktivit, množství výpůjček a aktivních čtenářů – to mluví samo za sebe.“

Kontakt na autorku: knihovna@cernilov.cz

Knihovna Kvasiny

Název knihovny: Knihovna Kvasiny

Odkaz na webovou stránku:

<https://www.kvasiny.cz/zivot-v-obci/knihovna/>

Počet obyvatel obce: 1350

Otevírací doba v týdnu: pondělí 10–17 h.,
středa 8–18 h.

Knihovnice: Irena Šklíbová

Pověřená knihovna: Městská knihovna Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou

Umístění a vybavení knihovny – např. dostupnost v rámci obce, charakteristika a velikost prostor, bezbariérovost, doplňování fondů, technické vybavení

ŠUMNÉ KNIHOVNY

Knihovna se nachází na strategickém místě v centru obce. V budově nového kulturního domu a restaurace se nachází obecní úřad a knihovna. V těsné blízkosti je obchod Konzum, pošta, zastávka autobusu a dětský park s herními prvky. Přístup je bezbariérový, což si velice pochvalují zejména seniři, pro které zdolávat schody je čím dál tím obtížnější s přibývajícími roky. Zázemí knihovny využívají dospělí i děti například při nevládném počasí při čekání na autobus nebo se jen tak zastaví na „kus řeči“ a prohlédnou si ve velkém proskleném okně knihovny fotografie z nedávných akcí.

V současné době žije v obci 1350 obyvatel s trvalým pobytem, i když skutečné číslo je o něco vyšší díky přechodnému pobytu lidí pracujících v přilehlém průmyslu.

Ve vestibulu obecního úřadu si přichází mohou najít informace na elektronické úřední desce nebo si přečíst aktuální nabídku kulturních a společenských akcí na vývěsných plakátech. K dispozici je návštěvníkům také hygienické zázemí. Letáky a tajenkový formulář k aktuální stezce pro děti a rodiče, kterou pro ně celoročně připravuje paní knihovnice po blízkém okolí obce, jsou rovněž připraveny k vyzvednutí v chodbě vestibulu před knihovnou.

Čtenáři, kteří využívají internetové stránky, naleznou aktuální informace na webových stránkách obce Kvasiny a na sociálních sítích FB kulturní komise Kvasiny. Na webových stránkách ve fotogalerii jsou umístěny fotografie a články z uskutečněných akcí.

Knihovna otevírá dveře svým návštěvníkům dvakrát týdně – v pondělí od 10.00 do 17.00 hodin a ve středu od 8.00 do 18.00 hodin. Dopolední časy využívají především starší čtenáři, maminky na mateřské dovolené a mateřská škola, odpolední školní děti a pracující občané. Pověřená Městská knihovna Karla Poláčka v Rychnově nad Kněžnou, zastoupená paní Miroslavou Cvejnovou nebo Annou Hejhalovou, poskytuje obecní knihovně naprosto skvělé služby v rámci výměnných souborů a poradenskou činnost.

Služby knihovny – např. zaměření služeb, účast v celostátních projektech, spolupráce se školskými zařízeními a spolky

Knihovna je součástí činnosti kulturní komise obce a pravidelně se podílí na společenském a kulturním životě v obci po celý rok. Spolupracuje s místními spolky, zejména místní hasiči se aktivně podílejí na pořádání mnoha akcí v obci, dále také myslivci, rybáři a sportovní kluby volejbalu a tenisu. Pravidelně navštěvují knihovnu učitelky s dětmi z mateřské školy, které přicházejí na předem domluvené tvořivé dílničky a celoročně si půjčují knihy podle témat, která právě probírají, a pohádky, jež jsou neodmyslitelnou součástí denního režimu v zařízení. Díky předchozímu dočasnému pobytu knihovny v budově základní školy vznikla skvělá spolupráce a přátelské vztahy s pedagogy a dětmi, vznikl oblíbený přírodovědně-turistický kroužek, o kterém se zmiňuji v samostatném článku.

Knihovna se těší zájmu čtenářů, dětí i dospělých, kteří prostory knihovny využívají i jako komunitní centrum. Díky dětskému koutku zde nacházejí prostor ke scházení zejména maminky s dětmi na mateřské dovolené. Proto byl také z jejich strany poměrně velký zájem o nový projekt Bookstart, do kterého se knihovna od letošního roku zapojila. Mezi další velmi oblíbené akce pro děti patří každopádně Noc s Andersenem a Halloweenská nocování, které knihovna pravidelně organizuje.

Beseda pro ZŠ k výstavě Karel Poláček

Příklad významné akce uskutečněné v letech 2023–2024

Díky dotaci z Královéhradeckého kraje z dotačního programu POVU12 Modernizace prostorového vybavení knihoven, kterou obec získala pro projekt s názvem „Modernizace prostorového vybavení knihovny v Kvasínách“, byl letos pořízen nábytek do knihovny. Realizací tohoto projektu byl vytvořen důstojný a reprezentativní prostor pro návštěvníky knihovny i pro pořádání akcí, a to zejména díky šesti mobilním regálům umístěným uprostřed místnosti, které se dají kdykoliv snadno přemístit a tím dát vzniknout většímu prostoru v knihovně.

Čeho si na své knihovně nejvíc považujete, co se vám povedlo, co se nejvíce líbí návštěvníkům?

Jako knihovnice si velice vážím podpory obce coby zřizovatele, skvělých vztahů na pracovišti, pomoci a spolupráce spolků při vytváření kulturního dění v obci, a zejména návštěvníků v knihovně, pro které se mi snad daří vytvářet zázemí, kde si mohou odpočinout od běžného života, popovídat si a odnést domů knihu podle svého přání.

Kontakt na autorku: knihovna@kvasiny.cz

Lidová knihovna Úlibice

Darina Plechatá, Helena Vejvarová

Název knihovny: Lidová knihovna Úlibice

Odkaz na webovou stránku:

<https://knihovnaulibice.webk.cz/>

Počet obyvatel obce: 338

Otevírací doba v týdnu: čtvrtek 14.30–16.30 h.,

po vzájemné dohodě s knihovnicí i v jinou dobu

Knihovnice: Mgr. Darina Plechatá

Pověřená knihovna: Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně

Umístění a vybavení knihovny – např. dostupnost v rámci obce, charakteristika a velikost prostor, bezbariérovost, doplňování fondů, technické vybavení

V roce 2019 dostala knihovna ocenění Knihovna Jičínska.

Knihovna je umístěna v samostatné místnosti v přízemí budovy OÚ. Přístup do knihovny je bezbariérový. Knihovna je vybavena wifi připojením, notebookem, tiskárnou a čtečkou čárových kódů.

Technické vybavení knihovny je obnovováno v rámci projektu VISK 3. Nově se využívá regionální knihovní systém Verbis. Obec přispívá na nákup do výměnného fondu každý rok částkou 5 000 Kč. Vlastní fond nenakupuje. Čtenářům nabízí audioknihy, knihy a společenské hry.

Služby knihovny – např. zaměření služeb, účast v celostátních projektech, spolupráce se školskými zařízeními a spolky

Pravidelné zapojení do celostátních akcí Březen – měsíc čtenářů a Týden knihoven je samozřejmostí. V roce 2023 se knihovna zaregistrovala do projektu Bookstart, který smysluplně rozšiřuje aktivity knihovny v úzké spolupráci s obcí.

Knihovna spolupracuje se Soukromou základní školou a mateřskou školou Úlibice, SDH.

Umístění školy v budově OÚ umožnilo rozšíření možnosti pracovat s dětmi a podporovat čtenářskou gramotnost. Knížky jsou využívány během odpoledne školní družinou a půjčují si je také

paní učitelky z mateřské školky při čtení pohádek dětem před spaním.

Prvníáci se začátkem nového školního roku seznámí s knihovnou už tradičně při besedě.

Příklad významné akce v uskutečněné v letech 2023–2024

Pohádková stezka v Úlibicích má již svoji historii od roku 2015. Každý rok se této akci účastní čím dál větší počet dětí jak z naší obce, tak i z obcí okolních. Pohádkové stezky se v roce 2023 zúčastnilo 77 dětí, které splnily úkoly na stanovištích. Jedno ze stanovišť zajišťuje knihovna. Po splnění úkolů na vyznačené stezce se pro děti konal zábavný program na hřišti, občerstvení, vyhlášení soutěže a malování na obličej. Akci zajišťuje obec Úlibice, Místní lidová knihovna a SDH. Zapojuje se také velké množství dobrovolníků z řad občanů obce.

Čeho si na své knihovně nejvíc považujete, co se vám povedlo, co se nejvíc líbí návštěvníkům?

Naši knihovnu máme moc rádi. Pořád zde něco tvoříme. Každý čtvrtek s dětmi malujeme, kreslíme, hrajeme hry, vyrábíme nebo čteme. I když v knihovně ne vždy čteme, i přesto trávíme čas společně mezi knížkami, které na nás mrkají z poliček a lákají k půjčení. Přestože je naše knihovna malá a nemáme tak velké prostory, vždy se snažíme to nějak vymyslet, abychom se sem všichni vešli.

Knihovna má své stálé čtenáře, kteří potřebují pravidelnou dávku knížek, a čtenáře příležitostně. Často se se čtenáři domlouvám i mimo oficiální otevírací dobu, jak se jim to hodí. Pracuji jako asistentka na obci, takže to mám do knihovny jenom kousíček. Naším čtenářům nabízíme také donášku knih až domů. Službu mohou využívat senioři či handicapovaní občané. Největší skupinou čtenářů jsou školáci, školkáčci a učitelé.

Každý rok také pasujeme prvníáčky na čtenáře řádu čtenářského. Podle počtu čtenářů děti pasujeme buď v naší úlibické knihovně nebo při větším počtu pasovaných čtenářů v naší milé

Bookstart v Úlibicích

Knihovně Václava Čtvrta v Jičíně, kde jsou všichni moc ochotní a nápomocní. Knihovna je součástí většiny akcí v obci.

Z čeho máme také radost, je projekt Bookstart, díky kterému jsme získali pro naše malé čtenáře mnoho výhod, her, hraček, knížek a motivační sady, které jsme mohli předat třeba na vítání občánků. Také máme radost z programu VISK, díky kterému máme nový notebook s příslušenstvím, který bravurně zvládá chytat wifi signál i přes neskutečně silné zdi, které tu máme.

Naše knihovna má také nové logo, jehož autorem je Adam Podlipný ze 4. třídy. Adam vyhrál ve výtvarné výzvě vyhlášené knihovnou. Při slavnostním předávání, které proběhlo v naší knihovně, měl takovou radost, že nám to vehnalo slzy do očí. Logo jsme zdigitalizovali a nyní zdobí naše webové stránky, budovu i vstup do knihovny. O prázdninách nás čeká přespání v knihovně, tak se na to všichni moc těšíme.

Naše knihovna byla také nominována na Knihovnu Královéhradeckého kraje. Komise nás navštívila začátkem června a návštěva to byla velice milá a příjemná. Zhodnotili jsme zde naši činnost a spolupráci s obcí a místní školou. Pár slov zde přednesli také starosta obce PhDr. Michal Kovář, MBA, a ředitelka místní školy Mgr. Jana Vávrová, za což jim velice děkuji. Jsme rádi, že knihovnu máme. Vždy je co vylepšovat, ale vše, co děláme, děláme srdcem.

Kontakt na autorky: info@ulibice.cz,
vejvarova@knihovna.jicin.cz

Umělá inteligence v knihovnách: aplikace, rizika a výzvy

Jan Černý

Od uvolnění velkého jazykového modelu ChatGPT uběhnou letos na podzim již dva roky. Vedle tohoto prozatím nejnámějšího nástroje se ovšem vyrojila i další, rovněž velmi zajímavá a užitečná řešení. Na druhé straně s umělou inteligencí (AI), která se de facto ze dne na den stala dostupnou pro kohokoli připojeného k síti Internet, přišla poměrně závažná rizika. Konkrétně si jmenujme například další vrstvu nerovností na pracovním trhu, efektivitu kybernetických útoků páchaných jednotlivci bez nutnosti zvláštních znalostí, rychlejší šíření dezinformací, ale třeba i generování zločinného syntetického obsahu. Jsou to výzvy, na které společnost bude muset reagovat pružně a s notnou dávkou investic, časových i materiálních.

Knihovny v tomto překotném dění stojí jako pevné body znalostí, ale zároveň i jako systémy, které dokážou inovovat a přinášet aktuální trendy široké skupině obyvatel. Jedná se o nebyvale důležitou roli, kdy stejně jako mnohokrát v historii knihovnictví přispívá ke vzdělanosti v oblasti, která prozatím systémově pokryta vzdělávacími institucemi není. Tento článek se přitom věnuje kontextu umělé inteligence v knihovnách ve třech rovinách. Tou první se snaží zachytit strategické uvažování plynoucí z IFLA pohledem definovaných příležitostí a rizik, přičemž v rovině druhé představí možné vzdělávací směry knihoven v oblasti AI, a poté uvede aktuální příklady ze zahraničních knihoven ve smyslu využití umělé inteligence, případně projektů, které AI aplikují.

Pohled IFLA na AI

Jeden z prvních ucelených dokumentů pochází od Výboru pro svobodný přístup k informacím a svobodu projevu IFLA, který v roce 2020 přinesl pohled na možné směry využití AI v knihovnách, zásadní důležitost vzdělávání a digitální gramotnosti, etické aspekty AI a přístupy k adopci AI technologií do knihoven (IFLA FAIFE, 2020). Kupříkladu v integraci AI v knihovnách vidí IFLA jako zásadní především její využití v technologiích OCR, klasifikacích, ale také ve znalostním managementu. V souvislosti s tím tak vyzývá ke spolupráci s AI vědci, kteří pomohou přizpůsobit řešení knihovním potřebám. V tomto ohledu se samozřejmě v několika rovinách skloňuje naprostá a kritická potřeba uvažování nad etickými dopady, především ve smyslu ochrany soukromí a bezpečnosti dat uživatelů knihoven. Ve vzdělávání vidí IFLA jako zásadní výhodu knihoven jejich záběr na širokou skupinu uživatelů a možnost přizpůsobení vzdělávacích aktivit ve smyslu AI na základě aktuálního vývoje. Rozhodně se knihovny mohou podílet na snižování digitální propasti ve společnosti. Z druhé strany, aby knihovny mohly sloužit tomuto netriviálnímu úkolu v kontextu vzdělávání, musí si samy zajistit odpovídající expertní edukaci knihovníků, technologickou dostatečnost a mít řádnou podporu od svých zřizovatelů. V souhrnu tak IFLA doporučuje vládním orgánům podpořit vznik nutné infrastruktury pro adopci AI v knihovnách, zahrnout knihovny do možného AI ekosystému napříč sektory, regulovat AI ve smyslu ochrany osobních dat, ale také ve smyslu autorských práv. Dále nabádá asociace knihoven, aby neváhaly investovat do vzdělávání knihovníků a snažily se

podpořit vliv knihoven ve vzdělávacích systémech. V poslední úrovni samotným knihovnám IFLA doporučuje zejména aktivně pomáhat svým uživatelům pochopit svět umělé inteligence a nabídnout jim škálu příležitostí pro práci s AI.

Co tedy knihovny a AI?

Pokud se ohlédneme za tímto dokumentem minulosti, pravděpodobně s jeho podstatou budeme souhlasit. Realita však ukázala jednu nezvykle akutní potřebu – schopnost reagovat rychle a relevantně a přizpůsobovat služby aktuálním možnostem. Zde se již jedná o úkol, který zasluhuje jinou energii a úsilí. Co víc, nahlédneme na další poměrně zásadní iniciativu IFLA, konkrétně Zvláštní zájmové skupiny pro umělou inteligenci, kterou vede Andrew Cox z University of Sheffield. Čtyři roky po oficiálním stanovisku IFLA k AI se již definují zcela konkrétní, zejména etické výzvy, a to vzhledem k následujícím problémům (Cox, 2024; IFLA, 2024):

- AI předkládá neobjektivní výroky, např. reprodukuje neobjektivní předpoklady o pohlaví a politice. (Webb, 2023)
- „Halucinuje“ informace.
- Nepřiznává své zdroje, nebo si dokonce zdroje vymýšlí.
- Hrozí, že se zcela zrychlí nekontrolovaná tvorba obsahu a může být využita k vytváření falešných zpráv, k manipulaci a polarizaci veřejného mínění, k šíření dezinformací a podkopávání demokracie, nebo dokonce k podněcování násilí.
- Porušuje autorská práva používáním textů a dat bez povolení. Jen málo poskytovatelů LLM otevřeně zpřístupnilo podrobnosti o tréninkových datech, která použili. (Mahari et al., 2023)
- Zároveň pokud se model učí z otevřených dat, vzniká riziko regionální nerovnováhy, neboť iniciativy otevřených dat nejsou zastoupeny ve všech teritoriích, případně jsou různé úrovně kvality a pokrytí. (Burruss, 2020; Komminoth, 2023)
- Ohrožuje lidská pracovní místa, např. novináře

a osoby pracující v marketingu.

- Je k dispozici lidem, kteří mají peníze na předplatné, a znevýhodňuje ty, kteří je nemají, a prohlubuje tak digitální rozdělení.
- Některá řešení byla vyvinuta na základě „vykořisťování“ velmi špatně placených keňských dělníků při detoxikaci obsahu. (Perrigo, 2023)
- Má významné dopady na životní prostředí, a to zejména ve spotřebované energii. (Ludvigsen, 2022)
- Odhaluje převratnou sílu v rukou velkých technologických společností a závratnou rychlost změn.

(Cox, 2024) dále uvádí, že dopad AI na práci knihoven bude rozsáhlý, přičemž z prezentovaného průzkumu v rámci knihoven vyplývá hlavní iniciativa, a to propagace AI a digitální gramotnosti mezi uživateli.

Nad tímto sdělením se pozastavme. Jedná se o naprosto stěžejní faktor nové role knihoven. Šíření povědomí o AI se ovšem nemůže omezit na úzkoprofilové vzdělávání v oblasti trénování AI modelů, prompt engineeringu nebo podobných technických dovedností, ale má uvést uživatele do oblasti *filozofie* AI a jejího dopadu na náš reálný život. Prakticky lidé musí pochopit a přijmout AI jako nedílnou součást pokroku, využít ji pro eliminaci rutiny, a zároveň využít nastalé volné kapacity ke *kreativním lidským procesům a přemýšlení*. Více o vztahu filozofie a AI např. v (Dai, 2020; Falev, 2021; Feng, 2019; Horaguchi, 2024; Mammadzada & Dadashova, 2023; Moutinho et al., 2023; Yazici, 2024).

Knihovny se tak mohou stát ambasadori klíčového aspektu zlepšení životních podmínek prakticky všech uživatelů, přičemž se jedná o tyto možné třídy edukativních směrů:

• AI & bezpečnost

Stěžejní oblast, která zahrnuje odpovědné a etické používání AI, bezpečnostní rizika v rámci individuálního používání a možné zneužití v celé společnosti (dezinformační nástroj, ...).

• AI & automatizace (robotizace)

Využití nástrojů pro eliminaci únavných opaku-

jících se úloh v rámci každodenního života. Aplikace a kustomizace AI asistentů například pro automatické plánování pracovních cest, záznam schůzek, efektivní využití prostožů např. učením se / konverzací v cizím jazyce, predikce nákladů na domácí práce, stanovení procesů pro lepší finanční gramotnost aj.

• AI & time management

Efektivní plánování dne, automatická sumarizace činností v rámci dne, identifikace činností, které lze řešit AI, eliminace prokrastinace.

• AI & profesní upskilling

Vzdělávání v oblasti datových věd, vývoje aplikací s využitím AI, kyberbezpečnosti a přibuzných oborů. Podpora profesí AI ambasadora.

• AI & zdraví (AI & wellbeing)

Nástroje pro sledování fyzického a psychického zdraví, využití AI koučů, personalizovaná medicína, kombinace AI a telemedicíny v tradičním lékařském prostředí. Zlepšení informovanosti pro osobní lékaře, zefektivnění diagnostických nástrojů.

• AI & kreativita

Role zkušenosti a expertních znalostí při tvorbě unikátního syntetického obsahu v oblastech textu, hudby, grafického designu a filmu.

• AI & podpora vědců

Pokročilé analytické možnosti velkých datových setů, prediktivní analytika, simulace, kritické zhodnocení výzkumu, korektury a kvalitativně špičkové jazykové mutace výsledků vědy.

Tento výčet není, ani nemůže být konečný, a to i vzhledem k proměnlivosti tržního prostředí, nicméně knihovny se evidentně mohou podílet na přenosu těchto myšlenek směrem k uživatelům s velmi rychlým efektem.

Příklady ze zahraničí

V kontextu mezinárodním najdeme řadu užitečných a inspirativních příkladů, jak se knihovny AI věnují a aplikují ji do svých procesů. Například (University of Florida, 2024) zřídila pozici AI knihovníka, což je specialista na zpracování přirozeného jazyka, vede základní semináře a kurzy

zaměřené na umělou inteligenci, např. v kontextu AI/NLP. Spolupracuje s výzkumnými pracovníky na postupech, které zahrnují používání dat přirozeného jazyka a zdrojů strojového učení, včetně datových zdrojů, formátů a knihoven strojového učení pro různé aplikační úlohy. (National Library of Finland, 2024) provozuje Finto AI, což je služba pro automatické indexování předmětů, založená na umělé inteligenci. Finto AI navrhuje předmětová hesla pro texty ze slovníku. Tyto předměty lze využít k podpoře vyhledávání informací. Se zajímavým konceptem přišla (Western Michigan University, 2024), která spustila Robot Petting Zoo. Pro uživatele knihoven jsou připraveni „robotičtí zvířecí mazlíčci“. Pozitivní efekt již je prokázán, a to např. v redukci stresu v rámci zkouškového období. Velmi úspěšný projekt technologického mixu a kolaborativních iniciativ lze vidět na (Toronto Metropolitan University, 2024b) v podobě Collaboratory. Jde o kombinaci vzdělávacích aktivit, praktických workshopů a konzultací s řadou expertů. Univerzitní technologické zdroje (Toronto Metropolitan University, 2024a) jsou přítomné úctyhodně.

Závěrem

AI se v souvislosti s knihovnictvím skloňuje poslední roky velmi intenzivně. Co víc, lze to i pozorovat na řadě zajímavých projektů v Česku. Zároveň před knihovnami stojí stále konkrétnější a palčivý problém, jak obstát v této hyperměnící se době a jak udržet tempo inovací. Schopnost knihoven tomuto dostat je zcela evidentní. Nestojí tentokrát na AI nástrojích, ale na kapacitách lidí, kteří naše knihovny tvoří a přinášejí unikátní hodnoty. Mimochodem i proto knihovníci patří k profesi, kterou AI nemůže nahradit.

Použitá literatura a zdroje

Burruss, M. (2020). *The (un)ethical story of GPT-3: OpenAI's million dollar model*. <https://matthewpburruss.com/post/the-unethical-story-of-gpt-3-openai-million-dollar-model/>

Cox, A. (2024). *Developing a library strategic*

- response to Artificial Intelligence* (p. 721724 Bytes). The University of Sheffield. <https://doi.org/10.15131/SHEF.DATA.24631293>. V1
- Dai, Y. (2020). Thoughts on the Relationship Between Artificial Intelligence and Philosophy. In Yang C.-T., Pei Y., & Chang J.-W. (Eds.), *Lect. Notes Electr. Eng.* (Vol. 675, pp. 921–928). Springer Science and Business Media Deutschland GmbH. https://doi.org/10.1007/978-981-15-5959-4_112
- Falev, E. V. (2021). The concept of artificial intelligence and its prospects from the perspective of the living ethics' philosophy. *Voprosy Filosofii*, 10, 175–186. <https://doi.org/10.21146/0042-8744-2021-10-175-186>
- Feng, T. (2019). Artificial Intelligence's Turn of Philosophy. *IOP Conf. Ser. Mater. Sci. Eng.*, 646(1). <https://doi.org/10.1088/1757-899X/646/1/012008>
- Horaguchi, H. H. (2024). Organization philosophy: A study of organizational goodness in the age of human and artificial intelligence collaboration. *AI and Society*. <https://doi.org/10.1007/s00146-024-01980-6>
- IFLA. (2024). Generative AI for library and information professionals. *IFLA*. <https://www.ifla.org/g/ai/generative-ai/>
- IFLA FAIFE. (2020). IFLA Statement on Libraries and Artificial Intelligence. *IFLA Publications*.
- Komminoth, L. (2023). *Chat GPT and the future of african AI*. <https://african.business/2023/01/technology-information/chat-gtp-and-the-future-of-african-ai>
- Ludvigsen, K. (2022). *The carbon footprint of Chat GPT*. <https://towardsdatascience.com/the-carbon-footprint-of-chatgpt-66932314627d>
- Mahari, R., Fjeld, J., & Epstein, Z. (2023). *Generative AI is a minefield for copyright law*. <https://theconversation.com/generative-ai-is-a-minefield-for-copyright-law-207473>
- Mammadzada, I. R., & Dadashova, S. N. (2023). On the Philosophy of Artificial Intelligence and the Scientific Revolution. *Voprosy Filosofii*, 2023(4), 206–215. <https://doi.org/10.21146/0042-8744-2023-4-206-215>
- Moutinho, L., Cavique, L., & Bigné, E. (2023). Philosophy of artificial intelligence and its place in society. In *Philos. Of Artif. Intell. And Its Place in Soc.* (p. 439). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-9591-9>
- National Library of Finalnd. (2024). *Finto AI - service for automated subject indexing*. <https://ai.finto.fi/?locale=en>
- Perrigo, B. (2023). *Exclusive: OpenAI used kenyan workers on less than \$2 per hour to make ChatGPT less toxic*. <https://time.com/6247678/openai-chatgpt-kenya-workers/>
- Toronto Metropolitan University. (2024a). *Technology Resources – Toronto Metropolitan University Libraries' Collaboratory*. <https://library.torontomu.ca/collab/technologysources/>
- Toronto Metropolitan University. (2024b). *Toronto Metropolitan University Libraries' Collaboratory – Growing a community of interdisciplinary researchers*. <https://library.torontomu.ca/collab/>
- University of Florida. (2024). *AI (Artificial Intelligence) » Academic Research Consulting & Services » UF Libraries » University of Florida*. <https://arcs.uflib.ufl.edu/services/ai-artificial-intelligence/>
- Webb, M. (2023). *Exploring the potential for bias in chat GPT*. <https://national-centreforai.jiscinvolve.org/wp/2023/01/26/exploring-the-potential-for-bias-in-chatgpt/>
- Western Michigan University. (2024). *Robot Petting Zoo*. LibCal. <https://wmich.libcal.com/event/9079031>
- Yazici, F. (2024). Mind Design III: Philosophy, Psychology, and Artificial Intelligence. *Teaching Philosophy*, 47(1), 136–138. <https://doi.org/10.5840/teachphil202447110>

Kontakt na autora: jan.cerny.4060@vse.cz

AI ve vztahu ke knihovnám

Jakub Kosinka

Lze říci, že o umělé inteligenci (artificial intelligence – zkráceně AI) toho bylo napsáno již dost, přestože o ní fakticky víme relativně málo. Jednak je to tím, že se v jádru jedná o poměrně složitá zařízení (hardware) a ještě složitější algoritmy (software), kterým rozumějí jen vybraní. Dále tím, že se celkově jedná o poměrně cenné know-how a mocný nástroj (v pozitivním i negativním smyslu – hodně záleží na tom, jak to pojmete). Je tedy logicky žádoucí, aby skutečný princip fungování také znali jen vybraní. V tomto příspěvku se pokusím položit a částečně zodpovědět alespoň pár otázek, které snad bude užitečné si pokládat a zodpovídat i v budoucnu. Možná s trochou nadsázky, možná bez ní, můžeme říci, že skrze umělou inteligenci poznáme, jak funguje svět. Ne že bych natolik věřil umělé inteligenci, ale věřím lidem. Že dokážou rozpoznat i možná nebezpečí, která pramení z toho, že se jedná o nástroj, který je živ z dat, která jsme do něho bezplatně vložili de facto všichni, kdo se pohybujeme v online prostředí. A z jehož plodů budou možná v budoucnu těžit zase jenom vybraní, případně ti, kteří si tu či onu službu zaplatí. Poznáme, jak snadno se dá generovat obsah, který není pravdivý, a nejspíš i poznáme, jak se něco takového dá zneužít. A budeme si pokládat otázku, kdo na tom má zájem. Kdo vlastně za ty pomyslné nitky tahá... Umělá inteligence v nás může vyvolat pocit dítěte, kterému postavili přískoviště a ono se na něm učí

hrát. Ovšem tak snadné to není... Nic není zadarmo, a pokud ano, tak za to o to více zaplatíme v budoucnu. V každém případě, ať je pravda taková, nebo maková, je vždy dobře být připraven, a připraven i na to špatné. Vývoj nezastavíme a bylo by hloupé něco takového vymáhat. A abychom byli připraveni, je dobře vědět co nejvíce. Lépe řečeno uvědomit si z toho to podstatné a pro nás důležité. Platí to, co mi vtloukali do hlavy už v autoškolě – být připraven, nikoliv překvapen.

Co je umělá inteligence?

Pokud něco neumíme dost dobře popsat, většinou si pomůžeme definicí: „*Umělá inteligence (AI) se obecně definuje jako schopnost počítačových systémů nebo programů napodobit lidskou inteligenci. Tato inteligence může zahrnovat schopnost učit se, adaptovat se na nové situace, rozpoznávat vzory, vykonávat úkoly vyžadující porozumění, a dokonce i komunikovat s lidmi na lidské úrovni.*“ – Tuto definici jsem si vypůjčil od Petra Mikuleckého, který ji uvedl ve svém článku v minulém čísle zpravodaje.¹ Pokud se vám toto číslo do ruky nedostalo, doporučuji si je přečíst – mimo citovaný článek v něm najdete i článek Miloslava Lince: AI, knihovny a budoucnost,² případně příspěvek H. Hornychové: CASLIN 2023 – Knihovny zdraví AI,³ které se zabývají využitelností, dopady AI na naši práci a jejím nejasným autorskoprávním zakončením.

Čím učíme AI aneb jakou cenu zaplatíme za to,

¹ <https://svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20240104>

² <https://svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20240105>

³ <https://svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20240106>

co je zadarmo?

Jako nadpis následujícího odstavce jsem zvolil dvě otázky, z nichž obě jsou poměrně obtížně zodpověditelné. A tím, že nikdy zcela nebudeme znát odpověď na první otázku, jen stěží se můžeme dohadovat, jak zodpovědět tu druhou. Přesto se o to pokusím.

Aby dnes mohly být nástroje jako ChatGPT tak daleko jako dnes a o tolik dál, jak budou v dalších měsících a letech, je nutné jim dát dobrý základ – a jelikož jsou výsledkem data, jsou i základem data. Otázkou je ovšem jaká?

Nejsem tak erudovaný a pravděpodobně ani nikdy nebudu, abych dokázal s jistotou říci, jaká data nástroje AI pro svoji práci sbírají. Mohu však vypsat ta, o kterých si důvodně myslím, že by to mohla být:

- Obsah posbíraný z internetu – webové stránky, zprávy, reportáže, články apod.
- Komunikace na sociálních sítích (verbální i obrázková komunikace na různých úrovních).
- Různé komerční i nekomerční chaty, monitorované hovory z infolinek.
- Data z „osobních“ úložišť.
- Google Lens – zdroj obrázků (pro vysvětlení – je to volně dostupný nástroj, do kterého nahrajete fotografii a on ji porovná s ostatním obsahem a tím vám sdělí, co právě pozorujete; tento nástroj lze použít např. pro určení rostlin a zvířat, prozkoumávání lokalit nebo nabídek, objevování produktů, nalezení vizuálně podobných obrázků atd.).
- Nástroje typu (re)CAPTCHA – nástroje používané pro zdokonalení nástroje OCR (Optical Capture Recognition, tj. rozpoznávání různých druhů písma) – typicky vyskakovací okénka, kde správným opisem náhodně zvolených písmen stvrdíte, že nejste robot. Dnes se spíše jedná o obrázky, v nichž vybíráte políčka, kde je semafor, cyklista apod., čímž AI učíte, co všechno je semafor a jak taky může vypadat cyklista...

- Možná i mnohé další...

Říkl v tom všem je ten, že nás coby „učitele“ AI to nestojí mnoho sil a vlastně nad tím ani nepřemýšlíme. Celkový výsledek je ovšem ohromující. Jako veškeré učení je i učení AI zatíženo určitou chybovostí. Ta se v tomto případě eliminuje množstvím dat. Funguje to jako v životě – když vám někdo řekne něco, o čem pochybujete, jednoduše se zeptáte více na sobě nezávislých lidí. Potíž je s tím, že AI neumí myslet. Je založena pouze na algoritmech pracujících s pravděpodobností a na statistickém využívání dat. Zatímco člověk buď na základě dosavadních zkušeností, nebo intuitivně (což je vlastně také založeno na dosavadních zkušenostech, jenom si dost dobře neuvědomujeme na kterých) odhalí nebo vycítí nějakou nesrovnalost, AI si s tímto „hlavu neláme“, a tedy dokáže vytvářet nepravdivé/polopravdivé výstupy. Za tyto výstupy provozovatel daného AI nástroje nenese žádnou zodpovědnost. Zodpovědnost nese ten, kdo AI výstupy k čemukoliv použije. Tzn. že problém nastává v okamžiku, kdy tyto nepravdivé/polopravdivé, a především neověřené výstupy vezme člověk jako bernou minci a zakomponuje je do své (akademické) práce a svého myšlení. Někdo jiný takový názor převezme, akademickou práci odcítuje a jinde publikuje a tím se nám omyl začne lavinovitě šířit dál... Žijeme v době, kdy se pravda velmi relativizuje. Jsou ovšem situace, kdy s tímto narazíte – „*Každý má právo na vlastní názor, ale ne na vlastní fakta*“.⁴ Nejzjevnější to je u věd přírodních, nicméně i takové mírné překrucování dějinných událostí může být v některých situacích poměrně nebezpečné, o čemž se lidé v různých historických epochách různými způsoby přesvědčili.

Faktická nepodloženost generovaných výstupů a s tím spojené problémy jsou ovšem jen jedním z problémů. Nastupujícím, a zatím ne všemi pozorovaným fenoménem bude zpoplatňování služeb, které byly doposud zdarma. Proč? Proč bychom za to, co bylo dosud zdarma, měli začít platit?

⁴KKS 2022 | den 3. | Krajina pléthokracie – Václav Bělohorský <https://youtu.be/hpM6gmMPk4>

Jednoduše proto, že nyní již není bezplatné poskytování opodstatněné. Všechny bezplatné nástroje / online platformy (Facebook, Instagram, WhatsApp, Spotify, YouTube, Google translator, Google disk, DeepL, Seznam) byly a jsou bezplatné ze dvou důvodů:

1.) **Možnost sbírat data** – ruku na srdce: kdo z vás četl obchodní podmínky či formulář, kde souhlasíte se zásadami používání cookies? Hádám, že více než 2 % z vás to nebude. Upřímně, ani já jsem je nečetl. Stojí to úsilí a čas a stejně to musíte (!?) odsouhlasit. Vzhledem k tomu, že jsem se pro tento článek snažil posbírat nějaká data, nabízím vám k přečtení „Zásady používání dat společnosti Meta v souvislosti s AI“⁵ – prosím, přečtěte si je! (Viz obrázky níže.)

Nevím jak vám, ale mně se to moc důvěryhodně nejeví:

- Slosloví „Přispívání ke společenskému prospěchu“ zní dost vágně.
- „Analyzujeme informace o tom, kam se skupiny lidí vydávají během krizí.“ Takže nás sledují, kam putujeme?
- „Spolupracujeme s nezávislými výzkumníky, abychom lépe pochopili, jaký vliv by mohla sociální média případně mít na volby a demokratické procesy.“ Takže se Facebook (přesněji lidé, kteří za jeho provozem stojí) staví do role ochránce demokracie? Vážně tomu věříte? Nechci Facebooku přisuzovat a priori něco špatného, ale z pohádek už jsem asi vyrostl a vím, že se služby poskytují tomu, kdo zaplatí více. A když Facebook pochopí vliv sociálních médií na volby a demokratické procesy, je již jen krůček k tomu, aby ty volby a demokratické procesy ovlivňoval. (Což se už může dít. Osobně Facebook používám minimálně, takže to nemohu posoudit.)
- „Podporujeme výzkum v oblastech, jako je umělá inteligence a strojové učení.“ To se

rozumí samo sebou, byli by sami proti sobě, kdyby tak nečinili.

Abych tento bod nějak smysluplně uzavřel: všechny tyto agregáty potřebují získávat informace, přesněji velké množství dat v souladu s výše uvedeným. V průběhu času se jen zdokonaluje jejich získávání a kvalitativní stránka získaných informací. Ještě stále jsme ve fázi sběru. Tzn. Facebooku a jemu podobným se vyplatí, aby to bylo zdarma, přestože k zajištění jejich fungování je zapotřebí nemalé kapacity, co se týče úložišť atd. Až budou mít dost, začne se vše zpoplatňovat. Už jenom prosté uchovávání dat na Google disku nebude tak samozřejmé. Jednoduše proto, že to zabírá místo, které není vaše. Případně se budou získané informace poskytovat těm, kdo na nich budou mít důvodný zájem...

2.) **Potřeba naučit uživatele platformu využívat + je na toto využívání navyknout** – pokud chcete uživatele přimět k používání nějakého nástroje / sociální sítě, je neúčinnější způsob ty uživatele nejprve nechat navyknout tak, aby se ona služba stala nedílnou součástí jejich života. Zpoplatnění oné služby se pak mnohem obtížněji čelí. Zkuste si například při překladu složitějších textů nepoužívat překladač – tj. vezměte do ruky slovník a překládejte... Nechce se vám? Tedy zaplatte. Nechcete poslouchat ve Spotify reklamy? Kupte si prémiovou verzi a zaplatte. Chcete se přihlásit do svého účtu na Seznamu, a nechcete souhlasit s personalizací reklam? Zaplatte. Takto bychom mohli pokračovat...

Dalším fenoménem bude postupující ztráta soukromí, vlastního názoru a identity, ztráta nezávislosti... To budou daně za bezplatné používání nástrojů založených na umělé inteligenci, které nám výrazně zpohodlní a „zpestří“ život. V jádru jde o to, že nikdo nic nedělá bezplatně a nikdo nic nedělá bez účelu. Aby vám mohl nějaký nástroj založený na umělé inteligenci vůbec

⁵ Společnost Meta vlastní Facebook, též WhatsApp, Meta Quest (VR) a další...

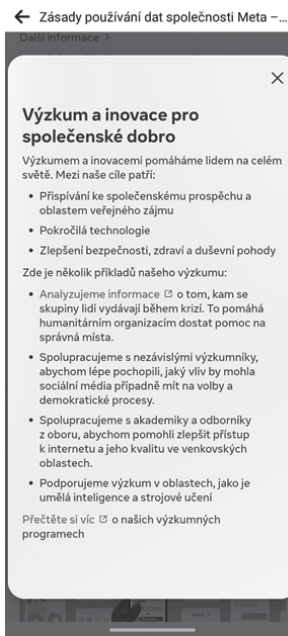
sloužit, musíte mu svěřit data, se kterými může dále pracovat. Hloupě řečeno, když budete chtít, aby vám ráno chytrý kávovar uvařil kafe, musí ten kávovar dostat informaci, kdy vstáváte – a tu informaci dostane například pokynem z chytrého telefonu nebo chytrých hodinek, které zaznamenají, že jste se probudili a máte vůli vstávat. Řešíte STK na svůj starý vůz – tušíte, že se to neobejde bez problémů, a tedy jste ještě předchozí večer začali hledat na bazarech zánovní vozy. A hle, ráno na vás u snídaně vyskočí nabídka výhodného leasingu, případně reklama, v níž jste nabádání k ekologii a využívání hromadné dopravy. Během snídaně si ještě stihnete přečíst zprávy na Seznamu a Novinkách, které na vás vyskočí jako první a které budou (zcela neomylně) tak nějak přizpůsobené tomu, jak a o čem smýšlíte. A to jsou jen střípky, kterými se dokáže zablýsknout personalizace. Vždyť jsme se koneckonců ještě ani nenasnídali... Je to pohodlné, že? Z druhé strany je otázka, nakolik si pod takovým vlivem budete ještě připadat svobodní a nezávislí. Jednak z toho pohledu, že vám věčně někdo něco podsouvá, jednak s ohledem na to, že o vás dokola někdo sbírá informace a jednak s ohledem na to, že budete žít ve falešném pocitu, že máte na něco vlastní názor, který ovšem bude z velké míry utvářen mediálními korporacemi, jejichž zprávy a sdělení budete spolu s většinou společnosti konzumovat. Bude obtížné se tomu vyhnout a rozpoznat to, neboť takové věci se dějí plíživě.

A co s tím mohou udělat knihovny?

Osobně si myslím, že svět knih bude v budoucnu jedna z mála oblastí, kam bude možno „utéct“ a kde se budete moci cítit svobodně. Nebude za tím žádný obchodní ani jiný zájem kohokoliv. Bude to většinou neovlivněné aktuálním míněním a mnohdy spatříte svět, o kterém každá lidská bytost tak trochu v koutku duše sní... Pročtete se k informacím a příběhům, které jsou založeny ryze na lidské zkušenosti. Přečtete si knihy o historických událostech, ze kterých číší autenticita. Velkým poslá-

ním knihoven bude uchování tohoto bohatství – krajiny fantazie, poznání, filozofie, bolestných prožitků lidí, upřímné lásky, prázdnoty, tajemna, harmonie přírody..., kterou nám odkázali spisovatelé, hudební skladatelé, filmoví režiséri a herci z dob našich pradědů, dědů, otců stejně jako umělci současní. Mnohý by mohl namítnout, že je samozřejmé, že ty knihy a jiné dokumenty tu jsou. Myslím, že to samozřejmé není. Když si procházím stohy beden s vyřazenými knihami, začínám asi chápat, co bude znakem nadcházející doby – žádné knihy nebudou zakázané, budou jen některé, které jednoduše nebudou.

Vše, co se dnes děje, je přirozený proces, a to jediné, co v tom můžeme dělat, je stát rovně s očima otevřenýma, zajímat se o dění kolem nás a snažit se na základě již prožitého/přečteného odhadnout další vývoj věcí. Hovoříme s lidmi a naslouchejme jim, stejně tak se nebojme vidět věci a přemýšlet o nich nezávisle na pohledu a mínění ostatních.

Kontakt na autora: knihovna.zernov@seznam.cz

Knihovni zahrada

Eva Semrádová

„Obývák obce nebo města“, to je koncept uspořádání prostoru, který už nějakou dobu knihovny nabízejí. Zvou uživatele jako hosta, aby vyzkoušel, co pro jeho vzdělávání, zábavu či pohodlí připravily. Rozšíření knihovny o venkovní prostory logicky navazuje na tento koncept.

Knihovni zahrada je nový typ veřejného prostoru. Pokud k tomu má knihovna podmínky, pobyt ve venkovním prostoru návštěvníci vždy vítají a hodnotí tuto možnost jako atraktivní. V knihovně – obýváku se dbá na funkčnost vybavení a přizpůsobení různým potřebám návštěvníků, prostor by měl dobře vypadat a být praktický. Velkou roli hraje dostatek světla, bezpečnost, flexibilita mobiliáře, rozdělení prostoru na zóny, které vymezují místa pro relaxaci či komunikaci. Pro vybavení „obytného“ exteriéru knihovny platí podobné zásady jako pro interiér. Nejčastěji si představíme klidné místo, vybavené stromy, záho-

ny, lavičkami či altánem. Někdo by ještě přidal slunečníky, lehátka, stolký, pódium pro uspořádání koncertu nebo divadelního představení. Jiný by si přál pískoviště a venkovní hry, připojení k internetu, místo pro venkovní výstavu nebo výukové záhony či záhony pro realizaci komunitní zahrady. Velikost venkovního prostoru knihovny je individuální, své příznivce si najde zelení vybavený balkón i skutečná zahrada se vzrostlými stromy.

Obecní knihovna Ostopovice z Jihomoravského kraje, které se věnujeme v tomto čísle zpravodaje, představuje příklad složitého terénu kolem knihovny. O proměnu se zasloužili zahradní architekti a je zajímavé nahlédnout, jak chápou funkce knihovni zahrady profesionálové. V navazujícím článku ostopovické knihovnice potvrzují, že se podařilo vytvořit atraktivní venkovní prostor, který nabízí zákoutí pro četbu, ale dobře slouží i k rozvoji komunitního života obce.

Kontakt na autorku: eva.semradova@svkhk.cz

Exteriér knihovny v Ostopovicích: svažitá zahrada pod skálou

Atelier Partero

Osvícený starosta obce Ostopovice, kterou najdeme v blízkosti jihozápadního okraje Brna, vnímal potenciál vznikajícího kulturního uzlu v obci

a chtěl novou kompaktní budovu otevřít i do venkovních prostor. Oslovil tedy Atelier *Partero*, který dlouhodobě sledoval, a společným nasazením vdechli život projektu exteriéru knihovny a společenského sálu.

PROSTORY A VYBAVENÍ KNIHOVEN

Dům kulturního centra s knihovnou se přimyká ke skále a prudkému úbočí Přední hory. Krajinářské úpravy mají nenásilně propojit budovu se svahem a vytvořit zahradu s venkovním zázemím knihovny ve složitém terénu. Zahrada přinese návštěvníkům vyšší přidanou hodnotu pobytu v exteriéru, kulisu pro všemožné dění a program plný akcí, a především umožní hostům pobyt venku – mimo interiér a regály plné knih.

Řešení je dílem praktické a dílem výtvarné – zahrada jako procházka přimykající se ke skále. Výškové rozdíly překonáváme pomocí schodišť, zátočiny terénu využijeme jako pobytové místa a tam, kde je nutné skálu obejít, poslouží lávka či můstek. Benefitem výstupu nad střešní krajinu obce může být nejen výhled, ale také prostor pro přemýšlení, četbu či relaxaci. Kromě vizuální estetiky tak místo nabízí i různé prožitky.

Vystoupat na skálu, za hranice všednosti, vychutnat si výhledy na vesnici a vzdálený horizont, objevovat zákoutí zahrady a malebného okolí...

Prvním krokem je očištění pozemku od množství náletů. Ve vytípaných polohách obnaženého pozemku umísťujeme platformy a terasy na stojkách kotvených do skály. Návrh se nesnaží „přepřát“ místní morfologii, vyhýbáme se zbytečným intervencím a přes veškeré zásahy ponecháváme svahu jeho přírodní esprit. Stráž zůstává divoká a terénní úpravy minimalizujeme s respektem k přírodním tvarům.

Po zvážení možných materiálových variant

navrhujeme lávky, schodiště a zábradlí z oceli. Nové kovové konstrukce teď čekají na patinu času. Pobytová místa zaříznutá do svahu jistí kamenné zídky, kámen se objevuje i ve formě nášlapů v mlatovém povrchu platform. Kamenivo pochází z místních zdrojů a teplými tóny ladí s okolím i s konstrukcemi. Červená barva zábradlí představuje svěží tón, funguje jako komplementární barva k zeleni a akcentuje propojení s architekturou domu. Materialita je dále rozvíjena v detailu – kovové lemy, mobiliář nebo dřevěné sedáky na korunách kamenných zídek, doplněné drobnými stolkami.

Výběr rostlinného sortimentu je volen s ohledem na estetickou funkci, okolní les a polohu stanoviště – na plném slunci, ve stínu anebo polostínu. Břečtan a kapradiny doplňujeme o trvalky, traviny a stálezelené keře, díky nimž zahrada bude sezónně proměnlivá, avšak podrží si také celoroční efekt.

Zahrada nemá křičet, má naopak splynout s okolím. Hlavním záměrem je podpořit kouzlo místa uprostřed vesnické zástavby schoulené ve svahu a vnést sem aktivity. Zahrada nabízí krásné výhledy a vytváří novou uživatelskou zkušenost pro čtenáře – čtení pod otevřeným nebem a pohyb na různých úrovních. Přejeme všem návštěvníkům příjemný průzkum terénu a hledání vlastního místa v zahradě, kde se kultura obrací zpět k přírodě.

Kontakt na autory: info@partero.cz

Vizualizace Atelier Partero

Vizualizace Atelier Partero

Živá hudba v knihovní zahradě v předvečer letních prázdnin

Adéla Rujzl

Na konci června, téměř devět měsíců od slavnostního otevření Knihovny Ostopovice, nám počasí přálo, a podařilo se tak uskutečnit jednu významnou premiéru. Poprvé jsme pořádali kulturní událost v zahradním amfiteátru za knihovnou. Pohodový koncert „one man band“ Jan on Holiday se do prosluněného dlouhého letního večera hodil jako ulitý.

Krátce před 19. hodinou se zaplnily schody i všechna patra stupňovitých teras, nedostatek míst k sezení jsme operativně řešili doplňováním židlí ze sálu. Dorazilo na šedesát hostů, čímž si akce získala druhé prvenství a výrazně předčila naši dosavadní návštěvnost.

Večer vytvořil působivé světelné podmínky, a zatímco multiinstrumentalista Jan Galia našel útočiště ve stínu před prosklenou stěnou knihovny, hosté se vyhřívali ve zlatých paprscích zapadajícího slunce. Venkovní prostor přišel vhod i dětem, které pobíhaly kolem knihovny, tančily, houpaly se na červeném zábradlí, skákaly po schodech, zatímco rodiče mohli dohlížet zpovzdálí. Nejlepší vizitkou pro nás bylo, že koncert ukončila až „policiejin“ 22. hodina. Nebýt jí, vyžadovali by neúnavní hosté další přídavky.

Po vydařeném startu se těšíme na další experimentování s venkovními akcemi v naší první letní sezóně. V několika termínech chceme vyzkoušet pop-up kavárnu s doprovodným programem (autorská čtení, živá hudba, deskohraní, swap). Rádi bychom do prostoru zahrady přemístili také pravidelné herničky pro nejmenší děti od 0 do 3 let s rodiči a prázdninovou vodní lekcí

Autorka fotografie A. Rujzl

smyslohraní (sensory play). Potenciál pro využití zahrady nabídneme i raný podzim – na přelomu září a října se Ostopovice podruhé zúčastní festivalu Den architektury a chystá se komentovaná procházka obcí. Ve čtvrtek 19. 9. hostíme populární feministické stand-up Duo docentky, kterému by venkovní varianta také slušela. Další příležitost se nám rýsuje v rodinném dýňobraní.

Doufáme nicméně, že zahrada bude žít i vlastním životem, nevázaným na kulturní akce a ostatně ani na otevírací dobu. Náš skrytý kout přírody za knihovnou je totiž volně přístupný a nabízí klidné zátíší pro nerušený odpočinek, ať už s knihou, nebo bez.

Knihovna Ostopovice v novém

Obecní knihovna Ostopovice je neprofesionální a sídlí v srdci vesnice, která má 1 800 obyvatel, již řadu let. Původní budova knihovny, která vznikla sloučením dvou rodinných domů, již nevyhovovala prostorově a chátrající stav domu přivedl zastupitelstvo obce ke schválení investič-

TROCHA ODBORNOSTI

ního záměru na vybudování zcela nového objektu. Nová stavba podle návrhu architektonické kanceláře TRANSAT architekti byla slavnostně otevřena v říjnu 2023. Součástí objektu je kromě knihovny i středně velký obecní sál pro pořádání komunitních a kulturních akcí. Celkové náklady na stavbu a vnitřní vybavení dosáhly 28 milionů korun a byly hrazeny z rozpočtu obce a z dotace Ministerstva pro místní rozvoj. V přízemí je kromě sálu s kapacitou 50 návštěvníků i vstupní hala s prostorným výklenkem sloužícím jako šatna

pro odkládání kabátů nebo odstavení kočárku, toalety a výtah. K sálu náleží kuchyňka a technická místnost pro skladování mobiliáře. První patro je tvořeno otevřeným prostorem knihovny s výhledem do stupňovité zahrady, zasazené do bývalého lomu. Knihovna je otevřená pro veřejnost 6 hodin týdně a během měsíce její služby a akce využije v průměru 300 návštěvníků.

Web knihovny: <https://knihovnaostopovice.cz/>

Kontakt na autorku: knihy@ostopovice.cz

Autor fotografie R. Franc

Autor fotografie R. Franc

Přehled e-learningových kurzů pro knihovníky

Petra Řoutilová

Aby byl knihovník schopen držet krok s dobou a byl dobře připraven na dotazy uživatelů, je nezbytné, aby se neustále vzdělával. Standard pro dobrou knihovnu přesně definuje počet hodin, které bychom měli my knihovníci věnovat studiu. V knihovnách s úvazkem zaměstnance nad 15 hod. týdně by mělo být na 1 pracovníka 48 hodin vzdělávání ročně. V knihovnách s úvazkem pod 15 hod. pak nejméně 8 hodin ročně. V některých knihov-

nách, obzvláště těch menších, je však často problém najít na vzdělávání čas. Mnoho času totiž zabere už jen dopravit se na místo, kde se školení koná. A tady na pomoc přicházejí e-learningové kurzy.

E-learningový kurz totiž umožňuje zůstat doma/v práci a v klidu, vlastním tempem si nastudovat studijní text, dotazy řešit e-mailem s tuteorem a na závěr, v klidu svého obvyklého prostředí, složit test. Stačí k tomu pouze počítač, přístup k internetu a případně tiskárna k vytištění studij-

TROCHA ODBORNOSTI

ních textů. Většinou jsou kurzy zcela zdarma. Nutno ovšem říci, že ne všechny kurzy jsou zakončeny testem a ne za všechny získáte certifikát. Některé jsou jakousi nadstavbou nad vašimi znalostmi a jsou určeny pro váš osobní rozvoj.

E-learningové kurzy zaměřené na knihovnictví a informační vědu nabízí Národní knihovna ČR, pár krajských knihoven, možná nečekaně i Odbor Kabinetu místopředsedy vlády pro digitalizaci a některé univerzity. Pojdme se podívat, které to jsou:

Národní knihovna ČR

E-learningové kurzy katalogizace

(<https://dlk.cuni.cz/>)

Kurzy jsou vedeny odborníky z Národní knihovny ČR. Realizovány jsou na platformě Moodle. Na výběr je z následujících kurzů:

- Tištěné monografie 1 (katalogizace tištěných monografií v RDA a MARC21), Základní kurz katalogizace ve formátu MARC21
- Tištěné pokračující zdroje (RDA, MARC21)
- Tištěné monografie 2 (RDA/MARC21). Katalogizace na doporučené úrovni
- Základy akvizice

Moravská zemská knihovna v Brně

E-learningový Knihovnický kurz

(<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/e-learningovy-knihovnický-kurz>)

Kurz je určen knihovníkům z profesionálních i neprofesionálních knihoven. Cílem je doplnění odborného knihovnického vzdělání. Obsahuje 15 tematických modulů. Otevření příštího kurzu je plánováno na podzim 2025.

E-learningový kurz Služby knihoven

(<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/e-learningovy-kurz-služby-knihoven>)

Tento kurz je určen profesionálním knihovnám a jejich vedoucím i řadovým pracovníkům služeb. Obsahuje 15 tematických modulů a je tutorovaný. V rámci kurzu bude možná diskuze nad odbornými

tématy s autory textů i účastníky kurzu navzájem. Otevření kurzu je plánováno na jaro 2025.

E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách

(<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/e-learningovy-kurz-digitalizace-v-knihovnách>)

Kurz je určen pro pracovníky paměťových institucí, studenty i širokou veřejnost. Může být použit jako pomůcka při budování vlastního digitalizačního pracoviště. Je rozdělen do devíti kapitol.

E-learningové kurzy angličtiny pro knihovníky

(<https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/e-learningove-kurzy-anglictiny-pro-knihovniky>)

Kurzy jsou určeny pro zaměstnance knihoven. Opakují anglickou gramatiku, psaní textů v angličtině a rozvíjejí oborovou anglickou terminologii. Na výběr je z několika stupňů náročnosti.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

E-learningový kurz Knihovnické minimum

(<https://www.msvk.cz/pro-knihovny/vzdelavani/>)

Kurz je určen jak zaměstnancům knihoven s dlouholetou praxí (jako kurz inovativní), tak těm bez knihovnického vzdělání. Kurz je otevřen 2x ročně, vždy v březnu a září. O kurz je mezi knihovníky z celé ČR stále velký zájem.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

E-learningový kurz Minimum obecního knihovníka

(<https://www.kfbz.cz/e-learningovy-kurz-minimum-obecniho-knihovnika>)

Cílem je poskytnout pracovníkům malých neprofesionálních knihoven bez knihovnického vzdělání základní odborné znalosti, které pro práci v obecní knihovně potřebují. Kurz obsahuje celkem 10 modulů a je tutorovaný. Je realizován na platformě Moodle Moravské zemské knihovny v Brně a je zcela zdarma. Zlínská knihovna nabídla

kurz do dalších krajů k tzv. zrcadlení. Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové toho využila a od jara 2025 nabídne tento tutorovaný kurz knihovnám Královéhradeckého kraje. A kurz nabídnou i knihovny z dalších krajů – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje (od září/října 2024), Krajská knihovna Karlovy Vary (v roce 2025), Krajská vědecká knihovna v Liberci (v roce 2025) a další.

Vědecká knihovna v Olomouci

E-learningový kurz pro knihovníky

(<https://www.vkol.cz/vzdelavani-knihovniku>)

Kurz je zrcadlením e-learningového Knihovnického kurzu z Moravské zemské knihovny v Brně. Cílem je poskytnout chybějící odborné znalosti knihovníkům z řad veřejných profesionálních i neprofesionálních knihoven. Je tedy určen pro pracovníky knihoven bez odborného knihovnického vzdělání a pro zájemce o práci v oboru. Má 15 částí a během studia je možnost se obrátit na tutora z Olomouckého kraje. Otevírá se 2x do roka.

Odbor Kabinetu místopředsedy vlády pro digitalizaci

Knihovníci jako mediátoři v šíření základních digitálních dovedností

(<https://osveta.gov.cz/>)

Tento e-learningový kurz je určen knihovníkům, kteří budou předávat základní digitální znalosti a dovednosti svým uživatelům. Kurz obsahuje 11 lekcí a věnuje se teoretickým znalostem a praktickým dovednostem, včetně strategií pro podporu digitální gramotnosti. Po složení závěrečného testu získají absolventi certifikát.

Katedra informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně (KISK FF MU)

KISK FF MU nabízí opravdu velké množství e-learningových kurzů. Krásně je uvádí nadpis na jejich webu: „*E-learningové kurzy pro ty,*

kteří myslí na budoucí výzvy“. Zaměřují se na technologie, designové myšlení, vzdělávání, spolupráci a udržitelnost. Kurzy jsou zdarma. Níže najdete jejich výčet a na kompletní informace o kurzech se můžete podívat zde:

<https://kisk.phil.muni.cz/kisk4future>

Komunitní knihovnou krok po kroku

Kurz je určen pro začínající nebo i pokročilé knihovníky pracující komunitně. Začínající knihovníci zjistí jak na to a pokročilí načerpají nové inspirace pro svoji další komunitní práci. Kurz obsahuje pět hlavních kapitol. Začíná se u pojmu, co je to komunita, a končí se u komunitních projektů.

Digitální kompetence jako nástroj intelektuální svobody a aktivního občanství

Kurz je určen např. těm, kteří se podílejí na vzdělávání dětí či dospělých, nebo rozvíjí u svých uživatelů kompetence související s technologiemi. Kurz seznámí s evropským rámcem digitálních kompetencí, informační a datovou gramotností, komunikací a spoluprací, tvorbou digitálního obsahu, umělou inteligencí, kybernetickou bezpečností, digitálním wellbeingem...

Online tutoring

Tento kurz pomůže těm, kteří se zabývají informačním vzděláváním. Je vytvořen z článků, které autorka Mgr. Hana Tulinská píše na samostatný web o online tutoringu.

Knihovny a vzdělávání na dálku: možnosti ve formálním, neformálním, zájmovém i celoživotním vzdělávání

Kurz je určen pro ty, kteří uvažují o vytvoření vlastního online vzdělávacího kurzu pro své uživatele. Pomocí tohoto kurzu se naučíte vytvořit vzdělávací online kurz, jak vytvořit vzdělávací obsah, jak nakládat s jazykem, jak vybírat formáty a média, jak návrh kurzu implementovat a mnoho dalšího.

Digitalizované kulturní dědictví: potenciál pro rozvoj gramotností a kompetencí (nejen) v knihovnách

Kurz je určen učícím knihovníkům, knihovníkům věnujícím se informačnímu vzdělávání a rozvoji digitálních kompetencí, těm, kteří pracují na digitalizaci fondu nebo by rádi dokázali vytvořit konkrétní službu či aktivitu nad digitalizovaným fondem.

Metody kritického myšlení v online prostředí

Kurz se zaměřuje na rozvoj schopnosti kritického myšlení. Hlavními tématy jsou argumentace, kognitivní zkreslení, manipulace, rychlé a pomalé myšlení, analytické kreativní metody, strategie pro posilování kritického myšlení, vliv mýtů, ověřování informací z internetu.

Grafy a vizualizace dat

Jedná se o prakticky zaměřený kurz. Naučíte se, jak správně číst grafy a jak je využít ve svůj prospěch. Kurz je určen pro všechny, kteří tvoří základní grafy a chtějí mít jistotu, že dávají smysl a fungují, pracují s nástroji MS Excel nebo RAWGraphs, často přemýšlejí, jak vizuálně zobrazit svá data smysluplně a efektivně, nebo chtějí k vizualizacím přistupovat kriticky a více o nich přemýšlet.

Datová gramotnost (pro knihovníky)

Kurz je určen i pro začátečnický a pro všechny, kteří chtějí pracovat s daty, ale zatím s nimi nemají žádnou větší zkušenost, mají v knihovně velké množství dat a přemýšlejí, jak je prakticky zpracovat a využít, potřebují provést základní analýzu dat pro výroční zprávu, a to včetně jejich vizualizace, nebo se chtějí naučit pracovat s daty, ale děsí je matematika a nejsou programátoři.

Lepší služby

Jedná se o kurz, který má za cíl pomoci všem, kteří poskytují služby a chtějí to dělat co nejlépe, inovativně, tak aby byly služby co nejužitečnější. Kurz vás provede ověřeným procesem navrhování (designu) služeb.

Otevřená dílna v knihovně: podpora kreativity, digitálních kompetencí a komunity

Pokud chcete ve své knihovně založit otevřenou dílnu, je tento kurz určen přesně pro vás. Kurz poskytuje přehled základních informací relevantních pro české prostředí, tipy a příklady dobré praxe z českých knihoven. Obsahuje také přehled zdrojů k tématu.

Virtuální realita v knihovně

Kurz si klade za cíl účastníky seznámit se základními principy technologie, s jejím využitím napříč obory, a především pak s možnostmi a limity využívání virtuální reality v knihovnické praxi.

E-learningových kurzů je pro knihovníky k dispozici celá řada. Určitě se mi nepovedlo uvést úplně všechny, ale věřím, že velkou většinu ano. Teď už si stačí jen vybrat a vesele se vzdělávat.

Děkuji krajským metodičkám a metodikům, kteří mi poskytli informace o svých kurzech.

Poznámka autorky:

Informace o kurzech jsou převzaty z jednotlivých webových stránek.

Kontakt na autorku: petra.routilova@svkhhk.cz

Koncepce a Strategie. Dokument pro ještě lepší knihovnu

Tereza Schützová, Lenka Hanzlíková

Nedávné zveřejnění Strategie rozvoje knihoven Královéhradeckého kraje na léta 2024–2028 je dobrou příležitostí k připomenutí celostátní Koncepce rozvoje knihoven, o kterou se regionální strategie opírají. K tomu pak přidáme pár tipů, jak se strategickými a koncepčními dokumenty pracovat tak, aby nezůstaly pouze na papíře.

Momentálně se knihovny v ČR řídí dokumentem Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030 (Koncepce). Ten by měl knihovny dovést k tomu, že se stanou inspiračními a podnětnými institucemi, které poskytují zázemí, vybavení, dostatečné informace a prostor pro setkávání a spolupráci. Zároveň si ale zachovávají svoji tradiční roli, spočívající ve shromažďování, zpracovávání, uchovávání a zpřístupňování kulturního a vědeckého dědictví nejen fyzicky, ale také digitálně.

Koncepce obsahuje tři pilíře: Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství.

Cílem prvního pilíře je, aby se knihovny staly centry občanského a komunitního života, kde se lidé mohou setkávat, debatovat a neformálně vzdělávat. Velmi živou otázkou je vyjádření postoje knihoven k tématům, která rozdělují. Ať už jsou to témata místní (např. nová výstavba), nebo globální (gender, udržitelnost, klima, ozbrojené konflikty). Druhý pilíř usiluje o posílení vzdělávací role knihoven, tak aby byly místem, kam lidé míří za celoživotním vzděláním. Zároveň klade důraz

na rozvíjení spolupráce knihovníků s pedagogy a studenty. Třetí pilíř klade důraz na tradiční poslání knihoven zpracovávat, uchovávat a zpřístupňovat kulturní bohatství. Poselství pilíře je však i v tom, že knihovny mají být místy, kde vzniká nové kulturní bohatství, které se pak stává součástí pokladu, který knihovny uchovávají.

Kde hledat koncepční a strategické dokumenty

Prvním krokem k naplňování nových cílů je získat ten správný text. Výchozím bodem může být portál Informace pro knihovny (ipk.nkp.cz), kde kromě národních koncepčních dokumentů najdete také oborové standardy nebo příručky, které by se mohly v praxi hodit. Navíc dobře doplňují konkrétními odřázkami spíše obecné teze v koncepčních a strategických dokumentech.

Důležitým rozcestníkem k aktuální Koncepci a tématům z ní vyplývajícím je web koncepce.knihovna.cz, na kterém jsou užitečné nástroje kategorizované dle specifických potřeb.

Jak číst koncepční a strategické dokumenty

Druhým krokem je seznámení se s textem. Udělejte si na čtení čas. Nelitujte papíru a dokument si vytiskněte a stejně jako studenti si značkovačem zatrhávejte, co se vám zdá pro vaši knihovnu důležité. Pište si poznámky na okraj. Uspořádejte společné čtení v týmu nebo interní čtenářský klub, který vám dá prostor diskutovat o tom, co vás zaujalo, a umožní vyjasnit si vzájemně postoje. Zapojte zřizovatele. Možná se ukáže, že nová strategická/koncepční témata mohou přinést i nové projekty a spolupráce. Pokud chcete mít vybraná témata nebo témata, která jsou pro vás právě

JAK NA TO

aktuální, stále na očích, napište je na post-ity a umístěte na dobře viditelné místo.

Jen přečíst a popovídat si ale nestačí. Důležité je si pro každé téma představit konkrétní cíl, ke kterému chcete dojít, a sestavit si plán aktivit, které povedou k jeho naplnění.

Nemusíte na to být sami. Předtím než se do něčeho pustíte, rozhlédněte se kolem. Promluvte si s lidmi, kteří knihovnu pravidelně navštěvují, a zjistěte, zda je vámi vytyčená cesta průchodná, přiberte partnery v podobě dalších organizací, které působí v okolí, a to i neformální (např. zájmový klub). Diskutujte svůj plán s metodiky a metodičkami, kteří vám poskytnou neocenitelné praktické rady.

Inspirovat se můžete také u jiných knihoven a aktivit, která vás zaujme, přizpůsobit vašim podmínkám. Nevymýšlejte kolo, přebírejte z již fungujících projektů, využívejte synergie ze spoluprací mezi knihovnami, školami, organizacemi. Mnoho vydařených aktivit na různorodá témata (vztahují se nejen ke Koncepci, ale také k tématům rámcového vzdělávacího programu) nabízí web codokaze.knihovna.cz. Aktivními místy sdílení rad, tipů a triků jsou oborové organizace jako SDRUK, SKIP (a jeho regionální odnože), jejichž členem se vaše knihovna může stát, vzdělávání pro knihovnice a knihovníky (za všechny lze jmenovat konferenci *Knihovny současnosti* (<https://sdruk.cz/knihovny-soucasnosti-2024/>), ale i e-mailové konference, jako je *Knihovna* (obecné informace o oboru), Andersen (děčkařky a děčkaři), a také FB skupiny (*Knihovny knihovněm*, *Udržitelnost v knihovnách*, *Komunitní knihovna*).

Témata, která hýbou knihovnami

Vzhledem k tomu, že Koncepce je poměrně obecný a obsáhlý dokument, jsou z něho na národní úrovni vybírána důležitá témata, která se pak v knihovnách napříč celou Českou republikou objevují v rámci dvouletých tematických cyklů. Většinou jde o dosud nepříliš populární témata,

kteřá ale mají velký společenský přesah. Rozdělení na dva roky není samoúčelné. První rok je vždy zaměřen na úvod do tématu pro knihovnickou veřejnost, druhý rok pak dává prostor pro práci s veřejností.

Co se v knihovnách už objevilo?

Udržitelnost. Východiskem pro téma bylo 17 Cílů udržitelného rozvoje OSN, rozpracovaných pro knihovny. Inspiraci je možné hledat na webu udrzitelna.knihovna.cz. SWAPujete v knihovně? Pokud ještě ne, určitě to zkuste! Výměny knih, oblečení, rostlin, ale i třeba hraček nebo školních potřeb jsou báječnou komunitní aktivitou, ke které se dá připojit i doprovodný program a rozšířit ji na sousedské setkání.

Mediální gramotnost. Umět číst a psát je základ, ale stejně důležitá je dnes i znalost ověřování a porozumění, znalost toho, jak fungují informační kanály a jak se dají informace (zne)užít. „Mediálka“ je téma mimořádně aktuální, proto je mu na webu koncepce.knihovna.cz věnován samostatný prostor s množstvím metodických a dalších materiálů. Hotova k použití je také hra *Dreamlike*, která procvičuje kritické myšlení a orientaci v pro-

storu přehlčeném informacemi. Hru i s dalšími materiály k „mediálce“ najdete ke stažení na webu doknihovny.eu.

Digitální gramotnost. Zcela nové téma, která přináší zcela nové výzvy – E-doklady, Portál občana, ověřování identit. Knihovny jako součást digitálních služeb státu? Knihovny jako místo, které seznamuje veřejnost s digitálními službami státu? Není to nemožné, buďte při tom...

Co říci závěrem? Nezavírejte strategické a koncepční dokumenty hned do šuplíků, neschovávejte je do šanonů. Vyberte si z nich, co je důležité pro vaši knihovnu, a používejte je jako inspiraci, ukazatel cesty nebo zdroj argumentů při obhajobě změn. Ať slouží!

Kontakt na autorky: tereza.schutzova@mlp.cz,
lenka.hanzlikova@mlp.cz

Město Úpice vzdává hold celé rodině doktora Antonína Čapka

Božena Blažková

Slavnostní akt udělení čestného občanství in memoriam se uskutečnil v pátek 26. dubna letošního roku. Starosta města Petr Hron a předseda historické komise Petr Kalousek se ve svých projevech zaměřili na smysl udělení čestného občanství. Kultivovaným způsobem přiblížili účastníkům dlouhou cestu myšlenky a snahy ukázat veřejnosti, že nejen Josef a Karel jsou hodni obdivu. Cestu, která vyvrcholila oceněním celé rodiny doktora Antonína Čapka. Význam jednotlivých členů rodiny a jejich vztah k městu Úpice následně zdůraznil známý čapkológ dr. Hasan Zahirović. Za přítomnosti potomků rodiny Čapkových, členů výboru Společnosti bratří Čapků, zastupitelů města a dalších hostů předali starosta města Petr Hron a místostarosta Ing. Martin Kořízek, řečeno slovy moderátorky Mgr. Jany Nešněrové „s úctou a vděčností“, jednotlivá čestná občanství in memoriam. Za Boženu Čapkovou ocenění převzala její praprapravnučka dr. Lucie Trlifajová, za MUDr. Antonína Čapka praprapravnučka Magdaléna Plíšková a za Helenu Čapkovou (provdaná Koželuhová, po ovdovění Palivcová)

její pravnučka dr. Kateřina Trlifajová. Ocenění pro Josefa Čapka převzal zástupce Společnosti bratří Čapků Tomáš Kubíček. Čapkova vnučka dr. Kateřina Dostálová přijela do Úpice později. Čestné občanství pro PhDr. Karla Čapka převzal člen výboru Společnosti bratří Čapků dr. Hasan Zahirović.

Velké poděkování patří všem organizátorům tohoto po všech stránkách důstojného a slavnostního aktu. Čapkovský den v Úpici měl ještě velmi zajímavé pokračování. V místním Divadle Aloise Jiráka se konala světová premiéra hry Jirího Rotha Helena ve stínu bratří Čapků. Pod režijním vedením dr. Zahiroviće hru nastudoval Spolek divadelních ochotníků Alois Jirásek v rámci 200. výročí vzniku ochotnického divadla v Úpici. Příběh začíná retrospektivou poslední návštěvy Heleny Čapkové v Úpici v roce 1960. Následuje mozaika scén z dětství a dospívání Heleny, která přibližuje osud ženy na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Velmi působivé jsou zejména dobové konfrontace života Čapkových v Úpici a života ve městě na přelomu padesátých a šedesátých let.

Díky Zpravodajství z Královéhradeckého kraje

jsou obě události zaznamenány.¹

Je více než potěšitelné, že krásným a slavnostním dubnovým čapkovským dnem péče Úpických o odkaz významných a zasloužilých obyvatel jejich města zdaleka nekončí. Další z připravovaných akcí je totiž plán revitalizace veřejného prostoru Bratří Čapků – bývalého autobusového nádraží, které necitlivě a záměrně zřídil minulý

režim na místě zahrady u domu, který pro svoji rodinu v Úpici vybudoval MUDr. Antonín Čapek.

Závěrem bych ráda poděkovala všem úpickým patriotům za jejich péči o odkaz celé čapkovské rodiny a zároveň jim přeji splnění všech jejich dalších smělých plánů.

Kontakt na autorku: b.blaza@seznam.cz

Přírodovědně-turistický kroužek v knihovně

Irena Šklíbová

„Ále, knihovna opět na cestách?!?“ zaslechla jsem oslovení mezi dveřmi u vstupu do zámku v Opočně, opatrujíc své děti v houfu jako kvočna svoje kuřátka. Oslovila mě při setkání milá paní kolegyně z knihovny v Bačetíně. Ten den jsme s chlapci a děvčaty z přírodovědně-turistického kroužku knihovny v Kvasinách zamířili na krásný, adventně vyzdobený zámek v Opočně.

A nyní ale postupně a od začátku... jak to všechno vlastně začalo...

V květnu v roce 2021 jsem převzala knihovnu v Kvasinách po dlouholetém knihovníkovi panu Svatošovi, který zde strávil neuvěřitelných 42 let. Během těchto dlouhých let mu ještě občas vpomáhal pan Vohralík, který již bohužel není mezi námi. Velice dobře si oba pány pamatuji, jelikož jsem již od útlého věku naši knihovnu navštěvovala. Pan Svatoš zůstal knihovně věrný i nadále, protože knihy jsou jeho celoživotní vášně a rád se každý týden zastaví pro novou várku literatury.

Knihovna sídlila téměř vždy v budově pošty a současně obecního úřadu a naposled v místnosti, která nedisponovala bohužel ani okny a kde jsem strávila naštěstí pouhé dva měsíce. Ale to jsem již měla domluvené před nástupem s vedením obce, že se přestěhuji do budovy školy, než bude dostaven nový kulturní dům s velkým sálem a restaurací, kde současně nalezne své sídlo i obecní úřad a knihovna.

A musím konstatovat, že byť dočasný, dva roky trvající pobyt v budově základní a mateřské školy byla opravdu skvělá myšlenka. Jelikož jsem velký milovník zvířat a všeho živého již od dětství, původním povoláním zootechnik, tak jsem se do knihovny se spoustou knih nepřestěhovala sama, ale i s klecí se zakrslým králíkem a morčátkem, později k nim ještě během zimy přibýly andulky. Děti, příroda a zvířátka tvoří snad až na nějaké výjimky symbiózu, a tak jsem o začlenění se mezi děti a jejich pedagogy v prostorách školy rozhodně nouzi neměla. Starší děti se často stavovaly po vyučování, aby si přišly pohladit mazlíky, malé děti žadonily u svých rodičů, že si chtějí pohladit králíka, než půjdou domů. A tak se stalo i několikrát, že se děti zastavily

¹ Udělení čestného občanství rodině Čapkových v Úpici 2024: https://www.youtube.com/watch?v=_w8H8u6nAMU

Úpickí ochotníci vzpomněli na divadelní hru Helena ve stínu bratří Čapků: <https://www.youtube.com/watch?v=tNAXst9tpzU>

ZAUJALO NÁS

a neodešly s prázdnou, ale s knihou, která je zaujala vystavená na regále. Měla jsem radost ze získávání nových čtenářů a vytváření kamarádských vztahů s dětmi i jejich rodiči. Celkem časté návštěvy dětí u zvířátek ve mně vzbudily myšlenku založení kroužku. A protože se bude týkat zvířátek, takže fauny, bude přírodovědný, a abychom se mohli podívat i pěšky do přírody, bude i turistický. Tímto jsem po dohodě s panem ředitelem Mgr. Benešem od nového školního roku začala vést přírodovědně-turistický kroužek pro děti z prvního stupně naší základní školy.

Scházel jsem se, a dosud to tak trvá, čtyři hodiny měsíčně vždy v pátek a občas přidáme sobotní výlet, abychom měli více času na poznávání našeho okolí, regionu, a zejména krásného království Rampušáka a jeho spolence Kačenky.

Páteční kroužky probíhají nejprve v péči o zvířátka v knihovně, včetně čištění klecí. Za pěkného počasí vyrazíme do přírody, poznáváme naše okolní lesy a louky, kde na děti čeká vždy nějaký program: lesní stezky s tajenkou, hledání pokladu s úkoly, pohybové i vědomostní hry nebo velice oblíbené stavění domečků pro skřítky. A učíme se, jak se chovat k přírodě, protože nám poskytuje to nejcennější – život. Poznáváme naši lesní zvěř, ryby i včely. K místnímu panu včelaři jsme také zavítali na exkurzi a návštěva to byla vskutku zajímavá včetně sladké tečky na konci.

Do přírody nevyrazíme jen za zábavou a potěšením, ale i pomáhat. Pravidelně na jaře provádíme úklid lesa od odpadků ve spolupráci s pracovníky

technických služeb obce, v zimě navštěvujeme místní krmelec s donáškou krmení pro lesní zvěř. Pokud nám počasí není nakloněno, využíváme ke scházení prostory knihovny nebo krásnou novou tělocvičnu při základní škole. Zabýváme si překážkovou dráhu nebo si zahrajeme oblíbenou vybíjenou.

Na mnoha setkáních nesmí chybět dětem žádaná hra „pexesovaná“, která spojí pohyb s poznáním. Jak už název napovídá, děti vyhledávají párové kartičky ukryté v terénu nebo zmíněné tělocvičně. A pokud by nám ani tato zázemí nestačila, můžeme využít volnočasové místnosti v podkroví základní školy. Možností je tedy mnoho, což si jako vedoucí kroužku nemohu vynachválit.

Na sobotní výlety přibližně jednou za dva měsíce vyrazíme autobusovou nebo vlakovou dopravou, a protože máme od obce koleje trošičku vzdálené, musíme se k nim stejně přiblížit tím autobusem.

Jeden z našich prvních výletů směřoval do Hradce Králové na Den s myslivci, který se koná každoročně v říjnu v areálu Stříbrného rybníka. Vystoupili jsme na vlakovém nádraží v Hradci Králové a pěšky se vydali podzimní přírodou, občas i podél řeky Orlice na „Stříbrňák“. Cestou jsme si povídali, co nás čeká, a hráli hry, aby nám cesta rychleji utíkala a aby si náhodou někdo nevzpomněl, že ho tlačí nožky v botách. Velice pěkně zorganizovaná akce nás nadchla, děti si měly možnost prohlédnout vše, co patří k lesu a myslivosti, poznávat stromy, byliny, zhlédnout ukázkou dravců, kožešiny zvěře, paroží, a dokonce hodit i flintou do žita. Kolem vonících gulášů jsme odcházeli na zastávku, a ty jsme ochutnat již bohužel nestihli, ale nahlédli jsme pod pokličku spoustě zajímavého a poučného ze zeleného světa. Na zpáteční cestu jsme si na Slezském Předměstí chtěli zakoupit lístky do vlaku, ale na pokladně nebyl právě nikdo přítomen. Nastoupili jsme tedy do vlaku a očekávali příchod pana průvodčího. Samozřejmě jsme si vyprávěli zážitky z prožitého

ZAUJALO NÁS

dne a děti si hrály se zakoupenými plyšovými zvířátky. Když pan průvodčí dorazil, dětem jsem řekla, že nemáme lístky, jsme asi „černí pasažéři“ a budeme muset vystoupit, nebo dostaneme pokutu. Některé dětské tvářičky opustila dosavadní dobrá nálada a jejich rysy poněkud ztuhly. Úžasný pan průvodčí byl zřejmě ihned naladěný na mou žertovnou notu a přidal se k mému úmyslu pobavit děti. Po chvilce škádlení a smlouvání nám lístky nakonec prodal a děti si oddechly, že nemusíme na další zastávce vystoupit. Přece jen už se únava po celodenním šlapání dostavila a představila, že za chvíli vystoupíme tak daleko od domova, byla děsivá. Z našeho povídání již pan průvodčí věděl, že jedeme z krásné zelené akce a netajil se svými chutěmi na zvěřinové pochoutky. Za jeho bezprostřednost a vlídný přístup jsem mu slíbila na podzim malou pozornost. V době podzimních lovů, honů a naháněk nemáme doma nouzi především o bažanty. Dva takové pěkné kousky jsem po honu naložila do auta a odvezla na nádraží s úmyslem předat je panu průvodčímu. Paní pokladní mě uvítala s milým, trochu nevěřícím úsměvem... „Už jsme tady na nádraží měli spoustu věcí, ale toto...? Pod okénkem (kde vám prodávají lístky) to asi neprojde, že?“ ... Tak mně ochotná paní otevřela dveře: „A co s tím mám dělat, mám to dát do ledničky, tam se to nevejde.“ „Staci, když je pověsíte do prúvanu a dáte vědět panu průvodčímu, ať se zastaví, až mu skončí služba.“ A s poděkováním a přáním krásného dne jsem odešla. Snad na pekáči s kouskem slaniny chutnali. Vlakem jezdím málokdy, tak jsem se doposud s panem průvodčím nesetkala, abych se dozvěděla, zda si pochutnal, a doufám, že nenašel příliš broků na talíři.

Masarykova chata v Deštném v Orlických horách slaví letos krásných 100 let od položení základního kamene. Nádherné místo na hřebeni Orlických hor, které nadchne každého milovníka přírody. S myšlenkou stavby chaty přišel Jindřich Štemberka a s realizací Klub československých turistů z Hradce Králové, slavnostní otevření

v roce 1925 pak probíhalo pod záštitou Aloise Jiráka. Chata byla během druhé světové války obsazena Němci a sloužila jako ubytovna fašistickým pohlavárům. Válku přežila a dodnes poskytuje pohostinnost návštěvníkům hor celoročně. Nelze dětem neukázat tuto malebnou stavbu a místo, a tak jsme jednu podzimní sobotu vyjeli autobusem na hory. Vyšlápli jsme na nejvyšší horu Orlických hor Velkou Deštnou a poté Luisiným údolím sestoupali do Deštného, kde jsme měli již předem domluvenou návštěvu u horské služby. A uvítal nás samotný náčelník, Mgr. Hepnar. Děti si prohlédly techniku, kterou používají členové horské služby při záchranných akcích, terénní čtyřkolku, výjezdní vozidlo a vyslechly si zajímavé vyprávění o činnosti záchranářů. V rámci socializace jsme si mohli pohladit štěně německého ovčáka, kterého měl pan Hepnar právě ve výcviku. Obdivovali jsme práci záchranářů a s velkým zaujetím poslouchali vše, co nám pan Hepnar vyprávěl. S poděkováním a přáním klidné služby jsme se rozloučili a ještě navštívili útulnou restauraci, občerstvili se čajem a poté autobusem dorazili šťastně domů.

Naše další akce se konají v průběhu střídání ročních období, kdy vyrazíme do domu s pečovatelskou službou v naší obci. Ve spolupráci s paní ředitelkou Mgr. Biedlovou se předem domluvíme a s dětmi přijdeme vytvořit dekoraci, která udělá radost seniorům. Největší oblíbené se těší samozřejmě vánoční nebo velikonoční. Akci obohatíme

drobným občerstvením a kávou nebo čajem. Se všemi činnostmi vždy pomáhají děti, které vyrábějí, obsluhují, uklidí nádobí, povídají si a někdy si i společně se seniory zazpívají. Setkání se nese vždy v příjemné atmosféře ve společenské místnosti domu seniorů.

Knihovna sídlí od loňského června v nové budově kulturního domu, restaurace a obecního úřadu. A i když se od základní školy trošičku vzdálila, vztahy s dětmi a jejich rodiči a pedagogy se rozhodně nevzdálily a přetrvávají nadále, za což jsem velice šťastná.

Ke konci kalendářního roku nemyslíme jen na sebe a své blízké, ale chceme udělat i dobrý skutek a pomoci tam, kde je potřeba. Navštívujeme nedaleký Psí domov Lukavice a snažíme se ho podpořit finanční sbírkou nebo zakoupeným krmením pro opuštěné pejsky.

Podnikli jsme s dětmi (a doufám, že ještě usku-

tečníme) mnoho krásných výletů, jejichž výčet za tři roky působnosti by zde zabral místo pro další zajímavé příspěvky. Zaznamenávám vše do kroniky a snad do ní jednou děti budou nahlížet a s dávkou nostalgie vzpomínat na výlety s tematickým cílem a pokaždé s několika kilometry v nožkách, abychom si rozšířili svoje obzory poznáváním krás a zajímavostí naší vlasti.

„Je moc hezké, co tady pro naše děti děláte...“ řekla mi nedávno při návštěvě knihovny jedna maminka. Já jsem jí bez dlouhého zaváhání odpověděla: „Víte, já jsem tady prožila taky krásné dětství, ve škole a s kamarády, na výletech a akcích turistického kroužku, na táborech, a to vše pod vedením pana učitele Starého, který se stal pro mě učitelem číslo jedna, tak to chci alespoň trochu přiblížit a předat i dnešním dětem...“

Kontakt na autorku: knihovna@kvasiny.cz

Podruhé v Senátu

Zlata Houšková

Pod názvem „S knížkou do života / Bookstart: přínos pro rodinu, komunitu a společnost“ proběhla 23. dubna letošního roku mezinárodní konference k problematice výchovy dítěte v rodině, se zaměřením na rozvoj verbálních a komunikačních schopností a čtenářské gramotnosti ve vazbě na prarodinnou politiku. Projekt S knížkou do života (Bookstart) asi není třeba blíže představovat, přesto telegraficky: jde o projekt zaměřený na podporu čtenářství, čtenářské a funkční gramotnosti a komunikačních kompetencí nejmenších dětí (0–6 let), rozvoj komunikace a podporu čtenářství v rodině. Když organizační výbor projektu zvažoval mezinárodní setkání a přemýšlel o zajíma-

vých reprezentačních prostorách, rozhodl se navázat na první prezentaci projektu z r. 2019, která proběhla v zasedacím sále Senátu Parlamentu ČR. Záměr se podařil a v pořadí druhá konference k tomuto úspěšnému projektu SKIP se konala tentokrát v krásném hlavním sále Senátu. Konferenci poskytl záštitu první místopředseda Senátu, prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc. Na poslední chvíli musel, bohužel, svou osobní účast z pracovních důvodů zrušit, ale zastoupila jej a účastníky přivítala místopředsedkyně Senátu paní RNDr. Jitka Seitlová. Moderování akce se ujal předseda SKIP Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.

Konference neměla jen bilancovat prvních šest let projektu, ale především se pokusit uvést do kontextu jeho průběh a dosavadní výsledky v ČR

STALO SE

a v některých evropských zemích. Zároveň bylo cílem akce být inspirací k dalšímu rozvoji/vývoji projektu.

V tomto smyslu byla dle očekávání velmi zajímavá a inspirativní vystoupení zahraničních přednášejících. Je třeba podotknout, že všechny tři dámy, tedy Ruthann Hughes, ředitelka pro výzkum a hodnocení BookTrust z Velké Británie, Sabine Bonewitz, koordinátorka projektu Lesestart z Městské knihovny Frankfurt nad Mohanem (SRN), i filoložka, kulturní manažerka a biblioterapeutka Gabriela Dul (Instytut Książki) z Polska, prezentovaly poutavě, s přehledem (a nadhledem) a v širokých souvislostech mimořádnou a logisticky sofistikovanou podporu čtenářství, jíž se jejich instituce, resp. organizace zabývají. S trochou těžko skrývané závisti sledovali české knihovnice a knihovníci informace nejen o finančním, ale i morálním a mediálním zázemí a partnerství v Británii, Německu a Polsku. Rozpočty, o jakých se nikomu v našem projektu ani nezdá, rozsáhlá státní i sponzorská pomoc a podpora, partnerské sítě, celospolečenská spolupráce, to vše je obdivu- i záviděníhodné, a hlavně podstatné to ovlivňuje kvantitativní záběr i skvělé výsledky ze všech tří států. Proti tomu jsou dosavadní výsledky českého projektu kvantitativně skromnější, byť nezanedbatelné a zcela v souladu s trendy v ostatních zemích, jak potvrdila i prezentace „Šest let S knížkou do života. Co na to rodiče, knihovny a obce v ČR“, kterou za organizační výbor projektu přednesla Zlata Houšková.

Projekt, resp. jeho cíle dále podpořil svým expertním vystoupením také klinický psycholog a psychoterapeut prof. PhDr. Radek Ptáček, Ph.D. Jeho prezentaci „Význam čtení pro vývoj dítěte“ doporučuji mimo jiné i jako excelentní zdroj informací o relevantních studiích a výzkumech v této oblasti.

K jednotlivým prezentacím není třeba sdělovat zde více detailů, neboť všechny jsou k dispozici

i těm, kteří se konference nemohli zúčastnit, a to na stránkách projektu S knížkou do života (Bookstart)¹. Záznam konference je pak dostupný v originálním znění (čeština, angličtina, němčina) na internetu.² Doporučuji všem zájemcům se na příspěvky podívat, jsou skutečně mimořádně zajímavé a inspirativní!

Jednomu vystoupení bych ale ráda věnovala více prostoru. Blýskáním na lepší časy, pozitivním signálem či následovánímhodným vzorem pro ČR bychom mohli nazvat prezentaci „Prorodinná politika a podpora kraje“ Mgr. Martiny Berdychové, radní pro kulturní a sociální věci Královéhradeckého kraje. Nikomu, kdo se v kraji zajímá o kulturu v jakémkoli kontextu, není asi třeba tuto dámu a její význam a přínos (nejen) pro resort představovat. A že se Královéhradecký kraj stal v podpoře, či lépe v koncepčním zapojení do projektu lídrem mezi kraji, je v našem oboru rovněž obecně známo. Obojí se jednoznačně projevilo i na konferenci. Mgr. Berdychová prezentovala zasvěceně, s pochopením principů projektu a oceněním jeho přínosů. Postup vedení kraje, tj. provedení analýzy, její vyhodnocení a následné rozhodnutí o dlouhodobé a systematické podpoře projektu, jeho uznání jako vhodné a smysluplné podpory prorodinné politiky v oblasti vzdělávání, kultury a zejména v oblasti sociální, to vše svědčí o věc-

**Náměstkyně hejtmana Královéhradeckého kraje
Mgr. Martina Berdychová**

¹ <https://www.sknizkoudozivota.cz/pro-knihovny/konference/>

² <https://www.youtube.com/watch?v=ls6ffW87FGg> a také ve verzi, kde jsou příspěvky zahraničních hostů tlumočeny do češtiny <https://www.youtube.com/watch?v=ajAlqlezOI>

ném a koncepčním přístupu, který mimo jiné potvrdil nejen smysl projektu, ale ocenil i význam práce knihoven v této oblasti! Nezanedbatelná (a rostoucí!) finanční podpora vedla k znásobení počtu zapojených knihoven/obcí, a tudíž i oslovených rodin s dětmi v kraji, a nejen to: v kraji byl otevřen další dotační titul pro knihovny! Na tomto místě je třeba zmínit – a na konferenci to také zaznělo –, že projekt postupně začaly podporovat i další kraje (např. Moravskoslezský, Středočeský, Zlínský, Plzeňský, nově též Karlovarský; vždy připomínám, že prvním krajem, který, byť jednorázově, projekt podpořil, byl kraj Liberecký). Nutno samozřejmě podotknout, že za postupným uznáním a oceňováním projektu v jednotlivých krajích stojí dlouhodobá a velmi usilovná práce organizačního výboru, zvláště pak dvou jeho členek – Mgr. Barbory Čižinské a Bc. Kateřiny Hubertové (obě z Knihovny města Hradce Králové). Inu, dobré příklady z našeho kraje táhnou...

V této souvislosti mne trápí jeden smutný paradox: rozšíření projektu, tedy oslovení ještě většího počtu rodin s malými dětmi, zasažení větší části populace často – pro mne nepochopitelně – vážne na nedostatečném zájmu knihoven o zapojení do projektu. Přitom přínos pro rodiny/obyvatele v obcích, ale také pro knihovny samotné je zřejmý, prokázaný a významný; reakce zapojených knihoven jsou téměř výhradně pozitivní (příklady např.

v české prezentaci na konferenci), metodická pomoc na dosah, finanční podpora – minimálně v našem kraji – k dispozici ve velmi zajímavé výši... Často přemýšlím, proč knihovny po takové možnosti, po takové výzvě okamžitě nesáhnou... Ale to už je na jiný článek.

Konference tedy proběhla úspěšně, splnila očekávání organizátorů; snad jen účast potenciálních partnerů z oblasti veřejné správy, MASK a MAP apod. mohla být hojnější. Na druhou stranu sledujeme, že záznam konference na webu má řadu zhlédnutí; potenciální partneři i knihovny se ozývají s dotazy a žádostmi o detailnější informace i návrhy na spolupráci. Věříme tedy, že konference byla jedním z milníků na cestě k dalšímu pozitivnímu rozvoji projektu – a o to nám šlo.

Ukončila bych článek ráda výzvou pro všechny knihovny, které váhají: připojte se k projektu! Výsledkem je vedle růstu čtenářské a funkční gramotnosti každé další generace (a také ostatních členů rodin) nejen např. nárůst počtu čtenářů a návštěvníků knihovny či její uznání v komunitě, ale i zajištění její budoucnosti. Tam, kde budou lidé znát a potřebovat naše služby, kde k nim budou mít vazbu od dob, kdy se utvářela jejich osobnost (tedy od raného dětství), budou knihovny existovat. Máme to ve svých rukou.

Kontakt na autorku: zlata.houskova@gmail.com

Ohlédnutí za Kreatfestem 2024 v Knihovně města Hradce Králové

Zdenka Hochmanová

V květnových dnech, konkrétně 9. až 11. května, měla odborná i široká veřejnost možnost inspirovat se na Kreatfestu čili festivalu kreativity

a kreativního učení v Královéhradeckém kraji. Druhý ročník mimořádné akce propojil významné krajské aktéry na poli kreativního učení. Pořádán byl Centrem uměleckých aktivit (dále CUA) v čele s úžasnými lektorkami a koordinátorkami Ilonou

STALO SE

Autor fotografie J. Antonin – CUA

Havlíčkovou a Petrou Kultovou. Knihovna města Hradce Králové se letos podílela jako spolupřátel, společně s Centrem kreativního muzejnictví Královéhradeckého kraje a Vzdělávacím a kulturním centrem Broumov. Měsíce plánování, organizování a zajištění lektorů si vzala pod patronát za KMHK vedoucí dětského oddělení U Velryby Markéta Poživilová spolu s kolegyněmi Zdenkou Hochmanovou a Alžbětou Krchovou.

U ostatních pořadajících organizací začaly probíhat workshopy od samotného čtvrtedního rána (např.: *Mluv tak, aby tě každý viděl* lektorky Kateřiny Fikejzové Prouzové, *Víc než citron: workshop lektorek Institutu paměti národa* nebo *Can art be key to the development of children's executive functions of the brain?* norské lektorky Marie Othilie Hundevadt). V prostorách knihovny byl festival zahájen odpoledním hudebně-pohybovým workshopem, zaměřeným na práci s přirozenou léčivou silou hudby a práci s vlastním tělem. Lektor Aleš „ALDAMAN“ Fuchs v průběhu 2hodinového workshopu, děleného na praktickou a teoretickou část, představil techniky i nástroje, které využívá při práci s dětmi i dospělými. Účastníci workshopu si mohli vyzkoušet na vlastním těle principy rozpohybování a probuzení těla k vyšší senzibilitě, vyzkoušeli si působení zvuků a nástrojů i hru na méně obvyklé nástroje (tibetské mísy či tradiční domorodé nástroje z celého světa).

První den workshopů byl završen společným zahajovacím večerem na Kavčím plácku,

kde se jednotlivé pořadající organizace představily a účastníci se mohli kreativně naladit se speciálním hostem festivalu: norskou odbornicí na kreativní učení Marií Othilií Hundevadt. Program dále nabídl hostům zaposlouchání se do tónů kytar a zpěvu v podání Paula Novotného, kanadského jazzového kytaristy českého původu a zároveň hudebního lektora projektu. V závěru večera si přítomní hosté užili koncert kapely RecyKmen (neboli kmen z doby recyklované), která rozeznává nástroje vyrobené z odpadu.

Páteční, tedy druhý den byl naplněn workshopy ve všech pořadajících institucích již od samého rána. Knihovna města Hradce Králové hostila pod svými křídly vypravěče Martina Haka, který na workshopu *Storytelling* předvedl umění vyprávění příběhů a jeho jedinečný přínos na poli rozvoje kreativity každého z nás. Workshop *Grooving together*, který si kladl za cíl představit metodu El Sistema aneb inovativní způsob výuky hudby a performativního umění pro děti ze sociálně problémového prostředí, zavedl účastníky na mezinárodní hudební cestu. Na workshop byli přizváni lektori z hudební školy ve Vídni, OnStage Brno i Broumov 2028. V odpoledním bloku Kreatfestu pokračovala knihovna ve workshopech *V galerii líp než na hřišti*, kde jednotlivým účastníkům představila Pavla Semeráková (Dětská galerie a Lapidárium v broumovském klášteře), jak přibližuje současné umění dětem a jak jej mohou kreativně přibližovat i ostatní. O další,

Autorka fotografie A. Krchová – KMHK

jak jinak než kreativní, představení se postarali členové uskupení RecyKmen (ano, ti, již předešlý den vystupovali na zahajovacím večeru), aby ukázali návštěvníkům a zájemcům, jaké hudební nástroje lze vyrobit z odpadu, s jakými materiály se dá experimentovat a jak znějí běžné věci, které často končí v kontejnerech nebo ve sběrných dvorech. V rámci lekce proběhla výroba bubínku i prezentace zapojení dětí do tvorby vlastních jedinečných hudebních nástrojů. K dispozici byly i ukázky nástrojů s možností otestování, např. bicí souprava, kytara aj. V odpoledním bloku nechyběl workshop s diskusí k aktuálním celosvětovým otázkám, o který se postarala lektorka Šárka Vávrová z Maiwaldovy akademie: *Jak zapojit novou generaci do obnovy krajiny*. Při programu představila, jak lze využít digitální technologie k poznávání a mapování krajiny, jak tyto technologie využít ve výuce a stejně tak i začlenit téma klimatické změny a adaptace krajiny na klimatickou změnu do výuky. Samozřejmě proběhla celá řada kreativních workshopů ve všech pořádajících organizacích (*Animace s vlastním tělem, Barevné lázně, Lighting design, Slovní druhy tančí, Mediální propagace umění a kultury*).

Kreatfest je součástí regionálního programu Festivalu umění a kreativity ve vzdělávání (FUK), který zaštiťuje platforma uMĚNÍM, jejíž hlavní myšlenkou je, že umění nás rozvíjí a učí nás být do budoucna vnímavější vůči sobě, okolí i naší planetě. Společným úsilím organizací zapojených do programů kreativního učení je, aby se tvůrčí přístupy staly nedílnou součástí vzdělávání.

„Kreativní vzdělávání navazuje na myšlenky Jana Amose Komenského, který definoval takzvanou školu hrou. Jde o zážitkové učení, které namísto „biflování“ nabízí zkušenostmi nabitý a radostný proces poznávání světa.“¹ Kreativní vzdělávání

děti i dospělých přináší nové úhly pohledu a propojuje učení mnohých dovedností napříč obory zábavnou a neotřelou formou jakoby mimoděk. Rozličné přístupy kreativního myšlení rozvíjejí fantazii, posilují spolupráci i schopnost dialogu. Sama akce Kreatfest si klade za cíl zdůraznit kreativní přístupy a výuku, prezentovat kreativní aktivity pořádané ve spolupráci škol, umělců a CUA. Také se snaží představit pedagogům, edukátorům i široké veřejnosti možné náměty a postupy v různých vzdělávacích odvětvích ve společném duchu kreativního přístupu.

V rámci rozvoje kreativního učení jsou pořádající instituce zapojeny do královéhradeckého Inkubátoru, kde se setkávají edukátoři spolupracujících knihoven, galerií a muzeí při různorodých inspirativních aktivitách. Pořádající organizace CUA také celý rok spolutvořila pilotní ročník kreativního učení na školách, který byl slavnostně zakončen též na půdě Knihovny města Hradce Králové 13. června 2024 při *Královéhradecké konferenci kreativního učení s podtitulem Jak dostat umění do škol a školy k umění* aneb Jak si věřit, tvořit, radovat se, objevovat a učit.

Kontakt na autorku: hochmanova@knihovnahk.cz

Autorka fotografie A. Krchová – KMHK

¹ Kreativní vzdělávání Online. In FUK.EDUCATION. Dostupné z: <https://fuk.education/kreativni-vzdelavani/> [citováno 2024-06-27]

Rok ve znamení loutkoherectví

Marta Pešková Staníková

Školní rok 2023/24 jsme v Klubu dětských knihoven Královéhradeckého a Pardubického kraje zaměřili na práci s loutkou. Ta může být pro knihovníka skvělým nástrojem při knihovnických lekcích. Nabízí se škála využití jako: představení knihy nebo pohádky, vyprávění příběhů, dramtizace částí knih, vizuální pomůcka tematických lekcí a v neposlední řadě mohou být loutky součástí tvořivých workshopů, kdy si děti samy jednoduché loutky vytvoří a poté s nimi zahrají krátký příběh. Dětem tak pomáháme lépe se vcítit do příběhu, zapojit se do děje knihy, rozvíjet jejich jazykové schopnosti, vyjadřování, kreativitu, fantazii, a to vše zábavnou formou. Loutky jsou bezpečným médiem, které umožňuje komunikovat i těm, kteří mají problémy s vystupováním, děti lépe vyjádří své myšlenky, pocity, emoce.

V listopadu 2023 jsme v KMHK absolvovali pod vedením lektorky Stanislavy Benešové dílnu práce s maňáskem. Naučili jsme se pohybovat loutkou tak, aby její pohyby byly přirozené, v souladu s charakterem postavy. Učili jsme se promluvit za loutku, přenést do ní emoce a osobnost, při hraní improvizovat a reagovat na dané situace. Velmi důležité je vcítění do postavy, do jejího charakteru, příběhu a motivace. Zjistili jsme, že vodič maňásku je úžasnou tvůrčí profesí, při které je důležitý smysl pro humor, empatie a láska k divadlu.

V dubnu 2024 pod vedením lektorky Ivany Votavové vznikaly plstěné prstové loutky. Pomocí plsticí jehly a vlny z ovčího rouna se pod šikovnými prsty knihovnic zrodily jedinečné pohádkové

Plstění

bytosti, které budou v knihovnách využity při práci s knihou. Pro velký zájem bude dílna knihovnicím nabídnuta i v roce 2025.

Oba workshopy se uskutečnily za podpory dotace MK výzvou na Podporu projektů kreativního učení v rámci Národního plánu obnovy.

V září 2024 čeká knihovnice workshop s lektorkou Kateřinou Hubertovou na téma Kamishibai – malé divadlo, se kterým se dají dělat velké věci. Kamishibai je forma japonské pouliční divadelní a vypravěčské techniky, která spojuje ilustrované obrázky s vyprávěním příběhu. Může být využito při vzdělávání, biblioterapii, prevenci patologických situací, ale také jako nástroj pro podporu čtenářské gramotnosti.

Zájemci o workshopy, zapíšte si do diářů:

- 24. 9. 2024 v KK v Pardubicích: Kamishibai – divadlo, se kterým se dají dělat velké věci
- 14. 1. 2025 Plstění prstových loutek v Heldově městské knihovně v Třebechovicích pod Orebem

Kontakt na autorku: peskova.stanikova@slavoj.cz

Písecká OKnA plná emocí

Michaela Skrbková

Letošní ročník soutěžní přehlídky OKnA v Písku jsem si moc užila. A to ne proto, že letos jsem zasedla mezi porotce a sama již nesoutěžila. Je to především kvalitou příspěvků, které byly ve všech směrech inspirativní, kreativní a hravé. Tématem ročníku 2024 byly EMOCE a soutěžící se soustředili na žáky 1. stupně základních škol. Musím vyjádřit i velkou poklonu všem dětem, které paní učitelky propůjčily k našemu knihovnickému podniku. Všechny děti byly úžasné, spontánní a soutěžícím knihovnicím se s nimi velmi dobře pracovalo.

Písecká knihovna je jednou z nekrásnějších knihovnických budov s velkorysým prostorem a velkým množstvím místa na knihy. Neznám nikoho, kdo by volné místo v regálech nezáviděl. Úchvatný vnitroblok skýtá možnost posedět s kávou z kavárny, která sídlí přímo v budově knihovny. V knihovně se skvěle postarali o všechny účastníky. Poděkování patří především panu řediteli Romanu Dubovi a organizátorce a moderátorce Míše Mohňanské.

Za přípravou soutěžní přehlídky stojí Marika Zadembská z knihovny v Třinci. Na začátku prvního dne připomněla Ivetu Novotnou, díky níž u nás OKnA mohla vzniknout. Nedávno nás velmi náhle opustila a patřila jí tichá vzpomínka a chvilka ticha.

Složení poroty se Marice velmi povedlo. Předsednictví se ujal pan ředitel Roman Dub. Společně s ním zasedla za porotní stolec psycholožka a speciální pedagožka Zuzana Anděla Fišarová, pedagožka na SPŠ v Písku a dlouholetá

porotkyně přehlídky dětských recitátorů Hana Maříková a já, knihovnice dětského oddělení v Knihovně Václava Čtvrtka v Jičíně a soutěžní účastnice několika předchozích ročníků. Na všechny příspěvky jsme nahlíželi z různých úhlů pohledu. Velmi cenný byl pohled pedagoga a psychologa.

Vybrat to nejlepší z nejlepších byl nadlidský výkon. Porota se shodla na dvou favoritkách. Vstřícná Marika nám nakonec dovolila ocenit obě dvě hlavní cenou přehlídky. Vítězství tedy putovalo do Knihovny Jiřího Mahena v Brně za Gabrielou Svobodovou a do Knihovny Grygov za Petrou Danihelovou. Obě použily ve svých programech knihu Barevná příšerka autorky Anny Llenas. Obě knihovnice působily velmi lidsky, sympaticky, k dětem byly milé, empatické, vstřícné a usmívaly se na ně. Všimaly si i těch dětí, které potřebovaly individuální přístup. Obě vhodně volily aktivity v rámci metod kritického myšlení, nezapomněly na velmi důležitou reflexi a zhodnocení. Tématem letošní přehlídky byly emoce: obě knihovnice dokázaly v dětech vzbudit pozitivní a radostné emoce. Obě třídy na konci křičely: „Ještě, ještě,“ některé děti chtěly paní knihovnice i objímat.

Cenu diváků si rovněž vysloužilo Brno, hlasující knihovnice rozhodly téměř jednomyslně. Největším oceněním však je, že lekce zapůsobila na knihovnice z publika natolik, že ji rády zařadí do nabídky vlastních knihoven. V tom je knihovnický svět unikátní: o všechny dobré nápady se rádi podělíme a těší nás, když je někdo jiný použije.

Z pohledu psychologa je velmi důležité, aby byl lektor/knihovník k dětem citlivý. Pokud během

besedy knihovník otevře téma, na které může některé z dětí reagovat citlivě, je důležité, aby knihovník pamatoval na dobrovolnost všech zadaných úkolů, nenutil všechny děti hovořit o niterných pocitech, nevyžadoval po všech sdílení. Pokud bylo během besedy otevřeno i téma vzbuzující negativní emoce, je důležité zařadit na konec aktivitu, během které ze sebe děti setřesou všechny špatné pocity (vytřepáním, zaskákáním, veselou písničkou atp.).

To, co na lekcích v knihovně oceňuje zkušený pedagog, prozradila přímo porotkyně Hana Maříková: „Každý učitel ocení práci s jazykem a všemi jeho vrstvami, a čím více knih je dětem předkládáno, tím lépe. Velmi promyšlený výběr knih a pestrost programu, který propojoval čtení a přednes textů s hudbou, pohybem a hrou i s využitím obrázků, zaručily znamenitou kombinaci, a ta účastníky udržela po celou dobu koncentrované a v neustálém zapojení. K zábavě a ponaučení přispěla i spousta výborných nápadů od použití rekvizit (příšerka, gorila Gustav z Grygova, zrcadlo, švihadlo) přes propojení se současným světem instagramu u větších dětí a básniček, říkanek a pohádkových písní z filmů u dětí mladších až k dokonalému závěrečnému vyznění pozitivních pocitů jako radost, klid, blízkost, štěstí, láska. A ty všechny nám přinášejí právě knihy a jejich četba.“

Za mě je podstatné, aby knihovník uměl škole nabídnout zajímavý program, který nebude plný samoúčelných aktivit, ale bude každou svou jednotlivostí tvořit perfektní celek. Knihovník

by neměl děti zahltit a měl by nabízet trochu jiný způsob vzdělávání, než je běžné ve školním prostředí. Knihovníci si mohou dovolit být hraví a kreativní. Nejsou svázáni školními osnovami. Především by ale měl být knihovník osobou, které mohou děti důvěřovat, protože má pro ně pochopení a disponuje velkou dávkou empatie. Knihovník by měl být někdo, kdo se nad děti nepovyšuje, ale působí spíš jako parťák na cestě neformálního vzdělávání a průvodce nádherným světem knih. Zároveň by měl umět přirozeně nastavit hranice a vždy připomenout pravidla chování – ke knihám, spolužákům i dalším čtenářům.

Na soutěžní přehlídce OKnA je skvělý i doprovodný program. Odborné workshopy nadchly všechny účastníky. První workshop byl zaměřen na psychologickou pomoc dětem v krizových situacích. Druhý s Danielem Rušarem byl věnován literárním dílům a práci s jeho knihami.

Jako účastník několika ročníků mohu s klidným svědomím doporučit účast úplně všem. Být divákem je takové milé, nenápadné a plné přátelských setkání. Být soutěžícím je naopak velmi nápadné a je to příjemné vystoupení z komfortní zóny. Porota je však shovívavá a vždy dává dobré rady. No a pokud vyhrajete, čeká vás místo mezi porotci. To už si bez nejmenšího stresu užíváte vše, a ještě na soutěžní příspěvky vidíte z první řady. Ať tak, či onak, jsou OKnA skvělým zdrojem inspirace a nadšení do další práce.

Kontakt na autorku: sehnalova@knihovna.jicin.cz

Závěr virtuální univerzity třetího věku „Dějiny odívání“

Oldřich Suchoradský

Virtuální univerzita třetího věku při Knihovně města Hradce Králové má již několik let zavedený provoz ve dvou skupinách (dopolední a odpolední) a stabilní sestavu posluchačů i moderátorek-knihovnic Lindy Krejčí a Zlaty Houškové. Tříměstrové téma, které si účastníci aktuálně vybrali, bylo typicky ženské: Dějiny odívání. Na samotný závěr studia mezi ně přijel na pozvání knihovny do Hradce Králové moderátor celého cyklu, Ing. Petr Tyllínek. V sále knihovny se sešli studenti nejen tohoto tématu z Hradce, ale rovněž z Častolovic a Hřibiny. V sále byla od začátku slavnosti napjatá nálada: opravdu přijede pozvaný host mezi své posluchače, tentokrát přímo a naživo? Všichni účastníci měli, dle vzájemné domluvy, na hlavách pohledné a vynalézavě vytvořené kloboučky.

A stalo se! Do sálu přichází očekávaný host, kterého vítá moderátorka a knihovnice Linda Krejčí. Host Ing. Petr Tyllínek se nejdříve podrobně představil. Má dlouhodobé zkušenosti v oděvním oboru, kde během života působil postupně jako krejčí, střihač, návrhář, pedagog a spolujitel soukromé oděvní firmy i velké odborné knihovny. Absolventy zvoleného tématu překvapil sdělením, že má pro ně připraveny hned dvě přednášky. A ihned se pustil do první z nich, doplněné projekcí ukázek oděvů ze všech dob od pravěku až po dnešek. Byl to zrychlený průřez všemi jeho virtuálními přednáškami, doplňující vše, co se tam nevešlo, a možná i to, co některým z účastníků studia tohoto tématu tak trochu chybělo. Byly to informace o materiálech představených oděvů, způsobu jejich výroby a – díky modernizaci ruční a později

i strojové výroby ve specializovaných továrnách – navrhovaných a rovněž prodávaných v oděvních domech po celém světě.

Po první přednášce následovala krátká přestávka a po ní hned druhá přednáška pod názvem „Kuriozity, schválnosti a abnormality v dějinách odívání“. Účastníci tak měli jedinečnou možnost sledovat, jak daleko došly nápady návrhářů, když měli neomezenou možnost uplatnit svoji vlastní fantazii, dostatečné finance, pohodlí k tvorbě a snažili se naplnit i docela šílené požadavky či přání svých zákazníků. Patří sem třeba zobákovité gotické střevíce i barevné mi-parti ze stejné doby. Dále renesanční plundry, barokní draperie, korzety, rokokové krinolíny a k tomu patřící fantastické účesy. To vše z docela netradičních materiálů a móda mini, mikro, maxi. Po celou dobu přednášky bylo nač se dívat a co obdivovat, občas bylo možno se i od plíc zasmát, co vše se v dějinách odívání vydávalo za módní a moderní.

Po téměř tříhodinovém pozorném sledování setkání absolventů skončilo. Na dotazy pro lektora posluchačům už nezbyl čas a ani síla. Poprosil jsem proto pana Petra Tyllínka prostřednictvím e-mailu o další informace, týkající se vzniku celé té dlouhé série přednášek, rozložených do tří semestrů. Odpověděl mi dlouhým e-mailem, ze kterého vybírám: Nápad na celý seriál vznikl náhodou, při jeho setkání s Ing. Klárou Nehodovou z České zemědělské univerzity. Tam se zrodila ta první myšlenka, kterou se pak pokusili postupně zrealizovat a proměnit ve smělý cyklus 18 přednášek pro VU3V na téma vývoje celosvětové módy a oděvní kultury v průběhu lidské historie. Je fakt, že to vše od začátku spáchaly jenom dvě osoby.

STALO SE

Část posluchaček virtuální univerzity s lektorem Petrem Tyllínkem

Jak k tomu došlo, popisuje ve svém e-mailu takto:

„Já jsem toho času působil jako pedagog na plný úvazek na Vyšší odborné škole oděvního návrhářství a Střední průmyslové škole oděvní v Jablonské ulici v Praze Holešovicích. Působil jsem tam celých 20 let jako odborný pedagog. Tím druhým tvůrcem byl Ing. Josef Podrábský, režisér, kameraman, zvukař, střiháč a skvělý kolega v jedné osobě. Bylo nám spolu při této práci veselo, ale přiznávám, že chvílemi i krušno. Na základě svých školních i veřejných přednášek, plný nadšení, s celoživotním zájmem o danou problematiku a dlouhodobými zkušenostmi v oděvním oboru, jsem připravil ukázky, texty a veškeré potřebné dokumenty. Ve studiu jsem pak vše namluvil, kolega to doplnil hudbou a celé dílo technicky zredigoval. Klobouk před ním hluboko dolů! Záměrem bylo seznamovat posluchače nejen s konkrétními projevy lidské marnivosti a potřebou se jakkoliv oblékat, ale také s dobovými kontexty. A to vše provést populární formou, bez ambicí vědeckých přístupů. Chtěl jsem tím seriálem naplnit svoji celoživotní snahu po návratu oděvní

kultury na místo, které jí ve slušné společnosti po právu náleží.

Největším problémem bylo vtěsnat vše do pouhých 50 minut každé z 18 přednášek. Spousta zajímavostí přitom přicházela vničeč. Cyklus přednášek měl konečnou formu a stal se součástí minulosti. Zpětně už nelze, a ani nebylo možné nic měnit. Rád do budoucna štafetu předám dalšímu nadšenci, který za minimální honorář, ve svém volném čase, s možností následné kritiky podnikne to, co jsme my dva dokázali, a připraví případně nějaké další pokračování.“

A závěrem napsal svůj dojem z hradeckého setkání v knihovně:

„U vás v Hradci bylo milo, přívětivo i vstřícné. Ještě jednou vyjadřuji všem velký dík. A snažte se své vzpomínky na svůj život s módou nějak dále uchovávat, třeba i rozvíjet. Nejlépe formou zaznamenaných textů, deníků, diářů a k nim připojených fotografií a videí. Všechny vás ještě jednou zdravím a za krásné přijetí vám upřímně děkuji.“

Atmosféru setkání doplňuji několika fotografiemi účastníků. Je na nich i černá kníračka Zuzanka, černý pes našeho hosta, který ho na jeho cestách za posluchači věrně doprovází.

Univerzita pokračuje na podzim tématem „Habsburkové bez trůnu“ a budou se v něm scházet vždy dopoledne od 10 hodin a odpoledne od 14 hodin obě stávající skupiny. Navíc knihovna otevře nový kurz, začínající ve středu 9. 10. 2024, kde bude na programu velmi atraktivní téma: „Genealogie – hledáme své předky“. Když budete mít štěstí, můžete se do něj rovněž také zapojit. Ještě tam je několik volných míst.

Kontakt na autora: suchoradsky@centrum.cz

Cestami života

Štěpánka Kubová

VLČKOVÁ, Věra. *Cestami života*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2023. 397 stran, 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7465-625-5.

Na Zelený čtvrtek 28. 3. 2024 se uskutečnil v knihovně Barunky Panklové křest knihy Věry Vlčkové *Cestami života*. O setkání s paní Vlčkovou byl velký zájem: kromě rodinných příslušníků, kteří se postarali o důstojné a milé hudební vystoupení, přišli i známí, přátelé z dětství, spolužáci a lidé z Obce spisovatelů ČR, jejíž je členkou.

Jako kmotru své nové knihy si paní Vlčková vybrala místostarostku města Česká Skalice paní Gabrielu Jiránkovou, která formou otázek rozpovídala autorku o jejím životě, dětství, jak kniha vznikla, kde čerpala prameny.

Věra Vlčková se dlouhodobě věnuje nejen psaní, ale i překládání a učitelství. Její publikace, články, historické a literární sborníky se zabývají hlavně místními lidmi, osobnostmi a jejich příběhy. Ve své tvorbě se věnuje především regionální historii, ale našli bychom i knížku pro děti (*Dobrou noc, koťátko*). Díky tomu, že je paní Vlčková rodačka z České Skalice a ve svých knihách na to nezapomíná, i Česká Skalice a její obyvatelé získávají povědomí o historii města a historických souvislostech; ne nadarmo je zařazena do regionálních

osobností Českoskalicka.

Děj nové knihy *Cestami života* se odehrává v období od konce 19. do poloviny 20. století. Líčí životní osudy rodiny Matěje Pokorného, vaříče piva a sklepmistra v někdejší knížecím pivovaru v České Skalici. Autorka vypráví na základě historických faktů, získaných studiem pramenů a vzpomínek protagonistů, s jistou „básnickou“ invencí, čímž se kniha stává poutavou a čtivou. Příběh rodiny Pokorných se odehrává v konkrétních historických situacích a souvislostech, takže kniha může být čtena i jako kronika města a jeho společnosti.

Knihu, opatřenou pevnou vazbou, vydal nakladatel Pavel Mervart z Červeného Kostelce; je velice hezky, čistě řemeslně provedena a paní Vlčková za ni také panu Mervartovi poděkovala. Knihu si mohli zájemci při slavnosti zakoupit a nechat podepsat spolu s věnováním.

Kontakt na autorku: mk.vedouci@ceskaskalice.cz

Před pacientem se neschováš aneb Z čeho se může radovat zubař

Jana Benešová

FRANC, Václav. *Před pacientem se neschováš aneb Z čeho se může radovat zubař*. Online, PDF. Mobi, ePub. Praha: Martin Koláček – E-knihy jedou, 2024. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/539151/pred-pacientem-se-neschovas/>. [cit. 2024-07-10]

Novopacký zubař Václav Franc vydal řadu prozaických knih i básnických sbírek. Je hybatelem literárního dění na Jičínsku. V současné době připravil k vydání v nakladatelství Martin Koláček – E knihy jedou i několik e-knih.

Je mezi nimi kniha z autorova důvěrně známého prostředí, ze zubní ordinace. Václav Franc píše vtípně o zubařích, sestřičkách, dentistech, medicích, profesorech, a hlavně a zejména o pacientech. Píše s dokonalou znalostí prostředí a s dokonalou znalostí lidí. Řadu příběhů sám zažil, některé přidali kolegové či je vyslechl od pacientů. Jako stomatolog a zároveň zkušený vypravěč dokáže třeba jen v kratičké epizodě, často v jediném rychlém záběru, zachytit malé i velké komedie či tragédie, které se dennodenně odehrávají v zubní ordinaci.

Autor umí pobavit, rozveselit, rozesmát – a samozřejmě i odborně poradit. Mimochodem: Víte, která pasta je nejlepší? – „Ta, se kterou si aspoň dvakrát denně čistíte zuby!“ (Z knihy, str. 62.)

První a větší část knihy tvoří kratší historky. Následují delší povídky a dvě zubařské pohádky.

Nakonec přichází to nejlepší pod označením „něco navíc“.

Všechna vyprávění spojuje jak společné téma, tak laskavý humor; autorovo pochopení pro lidské slabosti, jeho typická ironie a sebeironie, moudrost a empatie.

Kontakt na spisovatele: franczub@seznam.cz

Kontakt na autorku anotace:

benesova@knihovna.jicin.cz

Pozvánka do Pardubic aneb Tři a více v jednom

Božena Blažková

K pozvánce do Pardubic mne inspirovaly nedávné návštěvy knihovnických seniorů. Postupně jsme absolvovali exkurze do všech dále jmenovaných kulturně-vzdělávacích objektů a byli jsme opravdu spokojeni. Využití nefunkčního prostoru uprostřed města k vybudování nového multifunkčního vzdělávacího a kulturního centra si zaslouží obdiv a stojí za zhlédnutí. Oslovilo nás i setkání s mladými lidmi, kteří nás „svými“ prostory provázeli a zasvěceně nás provedli cestou od minulosti k současnosti a budoucnosti. Myslím si, že podobný uspokojivý pocit z návštěvy Pardubic mají i knihovníci z Královéhradecka a Jičínka a ostatní, kteří město v nedávné době také navštívili.

Novým lákadlem pro návštěvu Pardubic se staly Automatické nebo také Winternitzovy či Gočárový mlýny. Jejich historie sahá do počátku minulého století, kdy se bratři Winternitzovi rozhodli poblíž soutoku Labe a Chrudimky vybudovat mlýn. Stavbu, postavenou v duchu rondokubismu, projektoval architekt Josef Gočár. Jedná se o čtyřpatrový objekt, který je v průčelí tvořen hlavní budovou mlýna a věžovitým silem. Mlýnice je se silem propojena obloukem, který byl inspirován Ištařinou bránou v Babyloně. Mouka se zde mlela sto let až do roku 2013. V následujícím roce byla stavba prohlášena za národní kulturní památku. Otázku „Co bude s mlýny dál?“ vyřešila až veřejná dražba v roce 2016. Celý areál zakoupili manželé Smetanovi. Následné hledání optimální možnosti využití však pokračovalo dál. O tři roky později už Automatické mlýny měly místo

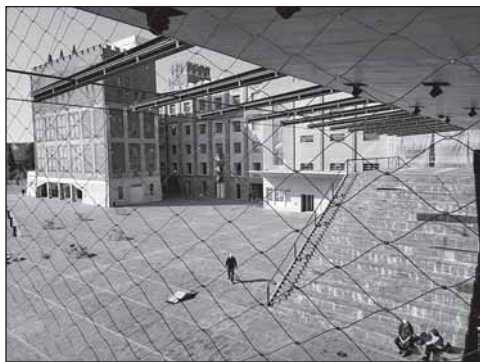
jednoho majitele celkem tři vlastníky: nadací Automatické mlýny manželů Smetanových, statutární město Pardubice a Pardubický kraj. K tvorbě budoucí podoby mlýnů včetně jejich následného využití byli přizváni současní renomovaní architekti a začal se rodit ojedinělý projekt evropského rozměru. Otázka „Co s mlýny dál?“ našla odpověď v silné společné vizi: „Zachránit staré, propojit je s novým, a to vše funkčně zpřístupnit co nejširší veřejnosti“.

Co všechno se za poslední roky v areálu mlýnů změnilo a jak se na tom podíleli jednotliví majitelé, se podrobně dozvíte v rámci samostatných exkurzí do jednotlivých objektů. Ve stručném přehledu to vypadalo asi takto:

Pardubický kraj se stal majitelem hlavní budovy mlýna a vytvořil zde nové sídlo pro Východočeskou galerii, která do té doby fungovala v prostorách pardubického zámku. Galerie byla zároveň přejmenována na Gočárovu galerii, čímž byl vzdán hold autorovi stavby.

Nadace Automatické mlýny rekonstruovala obilné silo a veřejné prostranství. Na střeše vznikla

návštěvníkům přístupná terasa, nabízející ojedinělý pohled na Pardubice a blízké i vzdálenější okolí. Je zde vybudován víceúčelový sál, výstavní prostor a návštěvník si zde zároveň může prohlédnout i původní mlýnské násypky.

Město Pardubice zrekonstruovalo bývalý sklad balené mouky a na jeho základech postavilo zcela nový objekt, který společně sdílejí Galerie města Pardubic (GAMPA) a vzdělávací centrum SFÉRA. V prvních dvou patrech nabízí budova nové zázemí pro městskou galerii, prostor pro vzdělávací akce a je tu i rezidenční ateliér pro umělce. Vznikl zde i zajímavý prostor pro setkávání občanů, prezentaci městských projektů a pořádání přednášek. Je tady další veřejnosti volně přístupná terasa, která je využitelná k pořádání kulturních akcí. Schodiště na tuto terasu je součástí amfiteátru pro 250 sedících osob. Z galerijní části je možné plynule přejít do vzdělávací části objektu, která poskytuje skutečně kvalitní možnosti vzdělávání, odpovídající potřebám jednadvacátého století. Moderní prostor nabízí dílny pro textil a grafiku, řemesla a stavebnice, kovo a elektro a dřevo. Jsou zde i plně vybavené laboratoře zaměřené na oblasti biologie, chemie, fyziky a kombinaci robotika – grafika – výpočetní technika. Vzdělávání probíhá v malých skupinách pod vedením zkušených lektorů, připravených na experimentální výukové programy. Na rozdíl od jinde budovaných vědeckých parků, které jsou zaměřeny na masovou návštěvu, se tady zaměřují na indi-

viduální přístup, který je realizovatelný ve skupinách kolem 15 osob. Návštěvníci mohou také navštívit samostatný sál s interaktivním modelem planety Země – Science on a Sphere. Napojení na data Národního úřadu pro oceán a atmosféru (NOAA) umožňuje vzhledem k výuce na „kouli“ o průměru 1,7 m lepší pochopení přírodních a civilizačních jevů. Kromě dílen a laboratoří s programy pro žáky základních a středních škol je zde k dispozici i sál Svět dětí. Zde se mohou i ti nejmenší návštěvníci prostřednictvím hry naučit, jak náš svět funguje. Přípravovány jsou i příměstské tábory. Pro návštěvníky dříve narozené jsou pořádány otevřené dílny nebo cykly přednášek. Podrobná nabídka včetně víkendových prohlídek a programů je k dispozici na webových stránkách. Jednotlivé aktivity jsou šité na míru všem věkovým kategoriím. Každý návštěvník zde má možnost najít si, co ho zajímá. Může se rozhodnout, zda chce být jen konzumentem nabízeného vzdělávacího či kulturního programu, nebo zda chce vyzkoušet něco tvůrčího a aktivně se zapojit.

Současné Pardubice mají opravdu co nabídnout. Se spojením historie s novými technologiemi se nesetkáte jen v areálu Mlýnů. Stačí jen přejít most přes Chrudimku a prohlédnout si Pernštejnskou rezidenci na pardubickém zámku. Knihovníci by cestou k zámku mohli ještě navštívit tzv. Příhrádek, což je knihovní centrum

U Vokolků. Jedná se o rekonstruované seskupení tří historických domů, ve kterých Krajská knihovna v Pardubicích nabízí multifunkční prostory všem zájemcům o klidné posezení a pobavení. Je zde možné navštívit hudební oddělení, literární muzeum či grafický ateliér. A pokud kultury

a vzdělávání bylo na vás už moc, můžete si jít zasportovat do nedalekého sportovního parku Na Špici, který je vybudován na nedalekém soutoku obou pardubických řek.

Kontakt na autorku: b.blaza@seznam.cz

Rekordní Lovci perel v dobrušské knihovně

Marcela Kadlecová

Když se v roce 2018 v Městské knihovně Dobruška poprvé objevila čtenářská hra Lovci perel, nikdo z nás nečekal, že se u dětí setká s tak velkým ohlasem. Každoročně se do soutěže, jejímž hlavním cílem je podpora čtenářské gramotnosti, hlásí přes dvacet malých čtenářů ve věku od 7 do 15 let. Jejich cíl je jednoduchý: přečíst co nejvíc knih a vyplnit pracovní listy, které se ke knihám vztahují. Za každou přečtenou knihu a odevzdaný vyplněný list získávají děti jednu perličku. Za nepovinné otázky dostávají herní peníze. Na konci školního roku si své nastřádané perličky odnesou domů a za našetřené peníze si na velkém jarmarku mohou vybrat odměnu. Samozřejmě jsou odměněni i první tři nejlepší lovci. Ti od knihovny dostanou nejen

diplom, ale i knihu.

Nutno říci, že v letošním roce naši malí čtenáři trhali rekordy. Zatímco v minulých letech přečetli za 8 měsíců zhruba 260 knížek, letos 22 přihlášených dětí přečetlo neskutečných 411 knih!

Jarmark Lovců perel

Vítězka Lovců perel

Vítězem se stala desetiletá čtenářka s počtem 79 přečtených knih. Moc nás výsledek lovců potěšil. Navíc dokazuje, že děti knihy stále baví, a to je to nejdůležitější. Kontakt na autorku: m.kadlecova@mestodobruska.cz

Pozvánka na XI. královéhradeckou knihovnickou konferenci

Petra Routilová

Přesně za dva měsíce od vydání tohoto čísla zpravodaje, tedy 19. listopadu 2024, se bude konat ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové **Královéhradecká knihovnická konference**. Hlavním tématem budou *Inovace v knihovnách*. A na co konkrétně se můžete těšit? Například na přednášku Miloslava Lince *Knihovny a AI: hrozba, nebo příležitost?* Pro knihovny není neznámá ani virtuální realita, o čemž nás přesvědčí Tomáš Nedvěd a jeho přednáška *Rozšířená virtuální realita a její využití*. Po přednášce se můžete těšit na praktické ukázky VR.

S příklady dobré praxe se představí Tereza Karlová z Městské knihovny v Jaroměři, která promluví o *Rozšíření edukačního programu o nová průřezová témata podle RVP se zapojením moderních digitálních technologií*. Následovat bude práce Astroklubu a Audiostudia z Knihovny Ústeckého kraje *Od fotografie ke hvězdám*. Poté přijdou na řadu kolegové ze Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové. Lucie Jirků představí

větší a dostupnější Digitální knihovnu SVK HK, Michaela Hašková bude mluvit o *službách 24/7 v SVK HK* a Jakub Škuta s Vladimírou Buchtovou zavzpomínají na inspirativní služební cestu, kterou podnikli v rámci programu Erasmus+ do finských knihoven.

Kromě výše zmíněných přednášek se můžete zúčastnit také workshopu, zabývajícího se využitím AI v knihovnické práci, kterým vás provede Hana Hornychová ze Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové. Ale pozor! Na workshopu je omezená kapacita účastníků. Bude se ho moci zúčastnit pouze 21 nejrychlejších.

Velice se nám osvědčilo streamování konference v minulém roce, proto i tentokrát ji budete moci sledovat vzdáleně. Nicméně přijdete o workshop, praktickou ukázkou virtuální reality a také o setkání s kolegy z kraje. Takže až dorazí pozvánka na konferenci, zvažte dobře, jakou formou se budete chtít účastnit.

Těšíme se na vás!

Kontakt na autorku: petra.routilova@svkhk.cz

Knižní veletrh v Hradci Králové nabídne i setkání se Zdeňkem Svěrákem

Marie Otavová

Ve čtvrtek 10. října se uskuteční na půdě Univerzity Hradec Králové od 9 do 17 hodin další ročník Knižního veletrhu UHK v rámci XXVIII. ročníku celostátní akce Týden knihoven. Novinky knižní produkce letos představí na tři desítky vydavatelství, veletrh nabízí živá setkání se spisovateli i autory pozoruhodných publikací a neodmyslitelnou součástí je také doprovodný program.

Co přinese letošní ročník Knižního veletrhu a jaké je hlavní téma?

Ústřední téma roku 2024 je „*Mediální gramotnost a jak čelit přesyacení informacemi.*“ Žijeme v době přesyacené informacemi a je důležité umět analyzovat sdělení, kriticky je hodnotit. Jednou z cest, jak se vymanit z datového smogu, je osvěžení četbou, filmem, prožitky ze setkání s autory děl. A právě to přináší letošní nabídka veletrhu.

Hostování na letošním ročníku Týdne knihoven

Atmosféra veletrhu na půdě UHK.
Foto Bc. T. Makovská

přislíbil scenárista, dramatik, vynikající herec a textař Zdeňk Svěrák, kterému udělila v roce 2015 Univerzita Hradec Králové čestný doktorát a zlatou medaili za šíření jazykové kultury.

Setkání se **Zdeňkem Svěrákem**, držitelem mimořádných divadelních, literárních i filmových ocenění, proběhne **od 14 hodin v aule budovy A, objektu společné výuky Univerzity Hradec Králové.**

Nenechte si ujít setkání se Zdeňkem Svěrákem, využijte příležitost dozvědět se více ze zákulisí jeho tvorby. Pokud máte některou z jeho knih a toužíte získat autorův podpis, nezapomeňte ji s sebou přinést.

Na co dalšího se mohou návštěvníci veletrhu těšit?

Letošní veletrh přinese ještě další překvapení, křty pozoruhodných publikací a setkání s jejich autory. Návštěvníci se mohou těšit na představení publikace autorů **dr. Jana Bílka a dr. Jarmily Schreiberové – Pátečníci na fotografiích Karla Čapka.** Díky této jedinečné, velmi výpravné publikaci se vrátíme o sto let nazpět, protože právě před 100 lety soustředil spisovatel Karel Čapek kolem sebe 60 vlivných osobností a tak se zrodila tradice jejich pravidelných pátečních odpoledních setkávání. Toto jubileum a novou publikaci s dosud nepublikovanými fotografiemi autoři představí během dopoledního programu.

Návštěvníci se setkají se spisovatelkou **Jindřiškou Kracíkovou**, která představí nedávno dokončenou novelu plnou napětí a dramatických zvratů *Nechod tam!* Inspirativní pro mnohé může být setkání s **Mgr. Pavlou Hájičkovou**,

TIPY A NÁMĚTY

absolventkou UHK, která prozradí, co ji přivedlo k tvůrčímu psaní a proč si vybrala pro svoji první knihu *Kabinet pro hosta* právě školní prostředí.

Nové trendy kolem nás

Knižní veletrh ve svém programu reaguje na nové trendy – využití AI a elektronických informačních zdrojů v životě i ve výuce. Během dopoledního programu mohou návštěvníci knižního veletrhu sledovat od 10 hodin v aule tři krátké dokumenty, tři příklady dobré praxe **Využití elektronických zdrojů (EIZ)** a následně se dozvědí v přednášce **dr. Kláry Rybenské** *Umělá inteligence. Od teorie k praxi ve vysokoškolském prostředí*, jak mění a ovlivňuje naše životy umělá inteligence.

Setkání autorů s návštěvníky knižního veletrhu na Hyde Parku

Autoři mohou právě vydané tituly návštěvníkům představit v knižní kavárně – v Hyde Parku v prvním podlaží mezi učebnami A5 a A6, kde mohou získat nejen více informací, ale také věnování. Po celý den se budete moci kochat novinkami současné knižní produkce.

Jak obohatí nabídku veletrhu Univerzitní knihovna a kdo konání veletrhu podporuje?

Pro zájemce, kteří potřebují dobře pracovat s česky psanou odbornou literaturou, beletrií i odbornými články, bude jistě přínosný od 11.30 workshop *Jak vyhledávat v Národní digitální*

Atmosféra veletrhu na UHK. Foto Bc. T. Makovská

knihovně a volně dostupných online zdrojích.

Těšíme se na společné setkání, sdílení prožitků z nádherných knih. Jistě málokdo odolá příležitosti vybrat si pro sebe, přátele nebo pracoviště některou z vystavených knih. Podrobnější informace se aktuálně dozvíte na <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/celouniverzitni-pracoviste/univerzitni-knihovna>.

Knižní veletrh pořádaný v rámci celostátní akce Týden knihoven v Hradci Králové se koná za plné podpory Univerzity Hradec Králové a za finanční podpory Královéhradeckého kraje.

Kontakt na autorku: marie.otavova@uhk.cz

Knihovnické povolání jako plán B

Vanda Vaničková

Eva Svobodová je jméno, které nejen v Královéhradeckém kraji všichni zasvěcení knihovníci, novináři i političtí činitelé dobře znají. Od 1. dubna 2024 předala Eva Svobodová Studijní a vědeckou knihovnu v Hradci Králové do rukou nové ředitelky a při té příležitosti jsme ji oslovili s žádostí o rozhovor. Protože ale rozhovorů bylo za celou profesní kariéru dost, povolali jsme na pomoc s otázkami paní Jaroslavu Štěpánovou, asistentku teď už bývalé první dámy SVK HK.

Do kterého „knihovnického tábora“ patříte – mezi ty, kteří od dětství snili o profesi knihovníka, nebo mezi ty, jimž toto povolání spadlo do klína spíš náhodou?

Od mala jsem chtěla být učitelkou, ale když jsem se měla rozhodnout, kam na střední školu, zlákala mne Střední knihovnická škola v Praze. Pak jsem se zhlédla v žurnalistice. Na škole jsme vydávali časopis *Knihomol*. Bohužel na žurnalistiku jsem se nedostala, takže po prvním velkém neúspěchu (na což jsem nebyla zvyklá) jsem nastoupila do Státní vědecké knihovny v Hradci Králové, už tam zůstala a vysokou školu jsem vystudovala dálkově. Na novinářinu jsem zanevřela a studovat jsem ji už nešla. Až později, když jsem těžko překonávala nejistotu při vystupování v televizi a rádiu, jsem usoudila, že zasáhla vyšší moc a bylo to pro mé budoucí dobro. Ač středoškolsky vystudovaná knihovnice, toto povolání mi spadlo do klína jako plán B.

Jak s odstupem času vzpomínáte na své profes-

ní začátky? Co vás bavilo, co naopak skoro až štválo?

Začátky nebyly lehké, psal se rok 1978. Začínala jsem ve studovně politické literatury, která se zrovna zřizovala, a já nic netušíc jsem do toho spadla rovnýma nohama. Jedna kolegyně mi řekla: „Zapomeň na to, co ses naučila, u nás se to dělá takhle.“ A běda, jak se někdo zpozdil do práce, hned šel na koberec k vedoucí. Součástí náplně práce v zimě bylo také odhazování sněhu z chodníku u knihovny. Do práce se chodilo i v sobotu, pak každou druhou sobotu a na Štědrý den. Svobodně zaměstnankyně si dovolenou vzít nemohly. Pamatuji se, že jsem jednou jela k rodičům na Štědrý den až hodně večer. Vlak byl téměř prázdný. Ale jinak to byla idylická doba, měla jsem výborné kolegyně: Stáňu Kupkovou, Dobru Strnkovou a Danu Bucharovou. Vše bylo pro mne nové, práce mne bavila. Jedinou technikou byly psací stroje. Bibliografické záznamy článků se psaly ve 3 až 4 kopiích přes kopírák. Zakládání kopíráků mezi katalogizační lístky bylo jedním z mých úkolů. Ale nejvíc mne bavilo zpracovávání bibliografických záznamů a tvorba kartoték.

Vizí Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, kterou jste roky „měla profesně na svých bedrech“, je: *Jsmo otevřeným prostorem k propojení lidí a spolehlivých informací. Kolik úsilí stojí, aby se podařilo v dnešní době takovou vizi naplnit?*

Pokud máte dobrý tým, a domnívám se, že dobrý tým jsme měli, je radost takovou vizi naplňovat. Ovšem tato poslední vize se zrodila rok před mým odchodem z funkce ředitelky, tudíž je to

především na nové paní ředitelce, jak vizi se svým týmem naplní. Ředitel, ředitelka nebo vedoucí knihovny musí vizi žít, prosazovat ji a věřit jí. Pak v ni budou věřit i ostatní zaměstnanci. Od roku 2002 jsme postupně realizovali několik strategií; ne vždy se vše povedlo, ale měli jsme cíle, které jsme naplňovali nebo měnili i v závislosti na dění kolem nás, například v době covidu. Strategie je cesta, která nás má bavit, a vize je výsledek našeho „radostného“ úsilí.

Život, a to ani paní ředitelky, není jen práce. Tamtamy prozradily, že vás baví zahrádkaření, chalupa nebo čtení. Nešlo o fake news?

Velkým koníčkem pro mne byla práce, někdy paličatým, vzpurným, ale přesto koníčkem, zejména v době výstavby nové budovy knihovny. Zájem o architekturu mi už zůstal. Zahrádka sloužila a slouží pro vyčistění hlavy. Na chalupě realizuji své tvůrčí nápady na vylepšení interiéru, budovy a zahrady. Čalouním, přešívám, tapetuji, natírám. S dcerou zvelebujeme staré věci a dáváme jim nový život. Ze zašlých zavařovacích hrnců a odpadkových košů jsou květináče. Na stěnách schodů do sklepa jsme vytvořily mozaiku ze střepů kachlíček. Teď se chystám na zeleninovou zahradu formou teras ve svahu. Ovšem zatím jsem nenašla kladnou odezvu u svého muže, tomu by stačilo kus zrytého záhonu. Ale to by nebylo zajímavé. I funkční věci mohou být hezké. Když nespím, tak čtu. Knihy jsou pro mne kouzlo jiných světů a terapie, když je život těžký.

Když už jsem zmínila fake news, přečetla jste si o sobě nebo o knihovně někdy něco, co nebyla tak úplně pravda?

Asi ano, ale už si přesně nepamatuji. U rozhovorů jsem důsledně trvala na autorizaci. Mrzely mne chyby, které novináři dělali, například když uvedli špatně jméno naší knihovny. Jsem alergická na slovo ementál v souvislosti s naší knihovnou. Už se asi nedopátrám, kdo ho použil první, ale občas jej ještě zaslechnu. Také mne zlobilo, když se na nás lidé obraceli se záležitostmi, za které jsme nemohli, třeba za špatný stav plotu u terénní vlny u Hradecké ulice. Občané si stěžovali nám, vinili nás za vzhled nedůstojný naší knihovny, a ona je to záležitost města.

Závěrem trochu fantazie – jak by se jmenovala kniha, která by byla o vašem působení ve světě knihovnictví? Šlo by o autobiografii, nebo byste požádala nějakého známého autora?

Autobiografii ani jinou knihu o sobě vydat nechci, není důvod. Ale ke svému odchodu z funkce ředitelky jsem od svých kolegyně dostala obrazovou knihu „Léta s knihovnou“ a kolektiv bibliografického oddělení mi zpracoval výběrovou personální bibliografii. Je v ní i stať „Ohlédnutí za organizačním úsilím ředitelky Evy Svobodové v českém knihovnictví“ od Jaromíra Kubíčka a Jiřiny Kádnerové. Z obou publikací jsem měla nesmírnou radost, nic takového jsem nečekala. Tyhle publikace jsou jen pro mne, v regálech knihoven a knihkupectví je nenajdete.

Kontakt na autorku: VandaV@seznam.cz

Vodění loutek v Klubu dětských knihoven

Do čísla přispěli:

Ateliér Partero, Mgr. Jana Benešová – Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně, **Božena Blažková** – SKIP 08 Východní Čechy, **Bc. Vladimíra Buchtová** – SVK v Hradci Králové, **PhDr. Jan Černý, Ph.D.** – Katedra informačních technologií VŠE, **Bc. et Bc. Edita Čudová** – SVK v Hradci Králové, **Lenka Hanzlíková** – Městská knihovna v Praze, **Mgr. Zdenka Hochmanová** – Knihovna města Hradce Králové, **Mgr. Zlata Houšková** – SKIP ČR, **Bc. Kateřina Hubertová** – Knihovna města Hradce Králové, **Marcela Kadlecová** – Městská knihovna Dobruška, **Ing. Jakub Kosinka** – Obecní knihovna v Žernově, Knihovna města Hradce Králové, **Štěpánka Kubová** – Knihovna Barunky Panklové v České Skalici, **Mgr. Darina Plechatá** – Lidová knihovna Úlibice, **Adéla Rujzl** – Knihovna Ostopovice, **Mgr. Petra Řoutilová** – SVK v Hradci Králové, **Tereza Schützová** – Městská knihovna v Praze, **Bc. Eva Semrádová** – SVK v Hradci Králové, **Mgr. Michaela Skrbková** – Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně, **Mgr. Marta Pešková Staníková** – Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem, **Oldřich Suchoradský** – učitel, knihovník, účastník univerzity 3. věku, **Irena Šklíbová** – Knihovna Kvasiny, **Mgr. Vanda Vaníčková, Ph.D.** – Univerzita Hradec Králové, **Helena Vejvarová** – Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně, **Mgr. Bc. Jana Žárská** – Místní knihovna v Černilově.

VĚŘEJNÉ KNIHOVNY KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE V ROCE 2023

STATISTICKÁ ROČENKA

- H odnocení knihovnických služeb
- K rajské statistické přehledy
- K omunitní působení knihoven
- K nihovnické soutěže a ocenění